

Iceland 
Liechtenstein
Norway grants



Pogledaj Napravi Pouči

BILJEŠKE I MATERIJALI ZA
TRENERE I TRENERICE



Impresum

Nakladnik

Osnovna škola „Silvije Strahimir Kranjčević“, Levanjska Varoš

Za nakladnika

Nataša Šego

Autori/ce

Dr. Rhys Evans, Høgskulen for grøen utvikling

Johan Barstad, Høgskulen for grøen utvikling

Jelena-Gordana Zloić, Zaklada Slagalia

Lektura i korektura

MIRAI CONSULTING, obrt za edukacije i savjetovanje, Osijek, Sv. Ane 53a

Oblikovanje

BUZZ, obrt za računalne usluge, Osijek, J.J. Strossmayera 8

Online publikacija je objavljena na

<http://www.os-sskranjcevic-levanjska-varos.skole.hr/>

Levanjska Varoš, siječanj, 2024.

Iceland
Liechtenstein
Norway grants



REPUBLIKA HRVATSKA

Ministarstvo regionalnoga razvoja
i fondova Europske unije

Projekt *E, baš hoću biti poduzetnik!* podržan je sa 133 396 eura doprinosom Islanda, Lihtenštajna i Norveške u okviru financijskog mehanizma Europskog gospodarskog prostora. Projekt sufinancira Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije Republike Hrvatske. Stajališta izražena u ovom priručniku isključiva su odgovornost autora i ne odražavaju nužno stajalište Upravitelja Programa i država darovateljica.

SADRŽAJ

O projektu	4
1. Razvoj ruralne zajednice temeljen na resursima: integracija „ruralnog“ u razvoj zajednice temeljen na resursima (ABCD) u Ujedinjenoj Kraljevini	5
1.1. Uvod	5
1.2. Održiva egzistencija	5
1.3. Model „pet kapitala“	6
1.4. Pristupi razvoja zajednice temeljenog na resursima (ABCD)	7
1.5. Razvoj ruralne zajednice temeljen na resursima u Ujedinjenoj Kraljevini	8
1.6. Odgovor na izazov: revitalizacija ruralnih područja kroz korištenje dostupnih resursa u pojedinoj zajednici	9
1.7. Zaključak	10
Prilog 1: Pronalaženje nove vrijednosti u postojećoj imovini	11
2. Iskustvo razvoja zajednice u Norveškoj	12
2.1. Model komunikativnog planiranja	12
2.1.1. Pet varijabli	14
2.1.2. Korištenje modela komunikativnog planiranja kao strukture za procese razvoja zajednice	16
3. Razvoj lokalnih zajednica – putevima aktivnog građanstva	19
Materijal za trenere i trenerice (prezentacija)	19
4. Organiziranje zajednice – Uloga škola i ključni koraci procesa	22
4.1. Uloga škola u razvoju zajednice	23
4.2. Koraci organiziranja zajednice	24
5. Izgradnja zajednice kroz lokalnu hranu - Ideje i primjeri GSR (Grupe solidarne razmjene)	29
Materijal za trenere i trenerice (prezentacija)	29
6. Regenerativna poljoprivreda – kultiviranje održive budućnosti	32
6.1. Regenerativni razvoj: njegovanje uspješnih zajednica i ekosustava	33
6.2. Regenerativno vrtlarstvo	35
7. Ekonomija dijeljenja – Imamo li novog cara ili samo novo ruho?	39
Materijal za trenere i trenerice (prezentacija)	39
8. Građanska znanost (znanost zajednice) – Što je to i kako je možemo koristiti u svojim zajednicama?	42
Materijal za trenere i trenerice (prezentacija)	42
9. Kako prenosimo svoje ideje?	47
9.1. KISS princip ili Princip jednostavnosti	47
9.2. Preporuke za izradu prezentacije	48
9.3. Preporuke za predstavljanje ideje u živo	49
10. Davanje i primanje povratne informacije – Umjetnost feedbacka	50
Preporuke za trenere i trenerice	50
Dodatni izvori	52



O projektu

Nositelj projekta:

Osnovna škola „Silvije Strahimir Kranjčević“, Levanjska Varoš

Partneri: Osnovna škola „Antunovac“, Osnovna škola „Šećerana“, Visoka škola za zeleni razvoj iz Norveške, Zaklada Slagalica, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek, Hrvatski savez učenički zadruga.

Razdoblje provedbe:

1. kolovoz 2022. – 31. siječanj 2024.

Projekt „E, baš hoću biti poduzetnik!“ podržan je sa 133 396 € financijske podrške Islanda, Lihtenštajna i Norveške u okviru financijskog mehanizma Europskog gospodarskog prostora.

Projekt *E, baš hoću biti poduzetnik!* (skraćeno: Projekt *hobIT*) usmjeren je na unapređenje vještina učitelja i drugih odgojno-obrazovnih radnika (OOR) iz područja STEM-a, IKT-a, poduzetništva i rada s učenicima s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama te nadarenim učenicima u osnovnim školama „Silvije Strahimir Kranjčević“ iz Levanjske Varoši, „Antunovac“ iz Antunovca i „Šećerana“ iz Šećerane (Belog Manastira)..

Svrha projekta bila je stvoriti pretpostavke za podučavanje i afirmaciju poduzetništva i poduzetničkog razmišljanja u osnovnim školama. Kroz **edukaciju o poduzetništvu, trening za trenere „Pogledaj – Napravi – Pouči“**, čiji je sadržaj prilagođen **specifičnim potrebama zajednica, edukaciju o pokretanju i vođenju učeničkih zadruga, teorijsku i praktičnu izobrazbu o školskim vrtovima, edukaciju o prilagodbi rada učenicima s posebnim odgojno obrazovnim potrebama te razvojem novih edukacijskih materijala** učitelji su povećali kompetencije, znanja i praktične vještine u području poduzetništva, održivog razvoja zajednice i hortikulture. Školski su vrtovi u tri uključene škole ovim projektom dobili novi sadržaj: vrtne gredice u kojima se proizvodi hrana za školske kuhinje, testira tlo u nastavi biologije i kemije, priprema sadni materijal na satovima prirode i društva, ali i uči o važnosti i vrijednosti lokalne proizvodnje te kratkih opskrbnih lanaca.

U projektnim aktivnostima sudjelovalo je 50 učitelja i učiteljica iz triju partnerskih škola, a u edukacijske aktivnosti uključeni su i vanjski stručnjaci i stručnjakinje iz područja poduzetništva, rada u zajednici i rada s učenicima s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama.

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



1. RAZVOJ RURALNE ZAJEDNICE TEMELJEN NA RESURSIMA: integracija „ruralnog“ u razvoj zajednice temeljen na resursima (ABCD) u Ujedinjenoj Kraljevini

Rhys Evans

1.1. Uvod

Razvoj zajednice temeljen na resursima (ABCD) pristup je koji privlači sve veći broj pristalica. Temeljno je načelo tog pristupa da ulaganje u resurse pruža platformu za održiv razvoj zajednice. Taj model uvažava činjenicu da je razvoj *proces* i da su resursi njegov ključni dio. Međutim, mišljenja o tome što su resursi mogu se razlikovati i to pitanje ponekad postaje predmet rasprave. Pretjerana usredotočenost na pružanje resursa uglavnom održava paradigmu da su zajednice pasivni primatelji razvoja, koji se događa na temelju njihovih potreba i predstavljanja zajednice kao žrtve. No i u međunarodnom i u ruralnom razvoju pristupi temeljeni na nedostacima pokazali su se manjkavima, a pristupi temeljeni na resursima često su bili nepotpuni i podložni kritikama iz perspektive socijalne pravde. S druge strane, kad se u to uključe nematerijalni resursi, posebice oni u kategorijama ljudskog i društvenog kapitala, zajednice posjeduju vrijedne resurse koji mogu doprinijeti razvoju. Ako se zajednice postave u središte prepoznavanja tih resursa, kao i njihova razvoja, nastala partnerstva za razvoj proizvest će ne samo porast broja i poboljšanje kvalitete materijalnih resursa već i individualnog i društvenog kapitala i kapaciteta te jačanje lokalnog gospodarskog razvoja. Omogućavanjem lokalnog pristupa lokalnim odlukama i upotrebom lokalnih znanja postiže se održivost procesa razvoja.

Taj je model temeljen na resursima i sugerira da su nematerijalni resursi koje zajednice već posjeduju ključni za izgradnju snažnih lokalnih gospodarstava i društava. Takav pristup uvažava činjenicu da uvođenje održivosti u ta gospodarstva i zajednice zahtijeva da one same preuzmu kontrolu i pružanje lokalnih usluga, posebice onda kad prepoznaju svoje potrebe i iskažu spremnost za njihovo zadovoljavanje. Ovaj rad ukratko razmatra temelje iz kojih se ta ideja razvila.

1.2. Održiva egzistencija

Rani odgovor na nedostatke egzogenog (odozgo prema dolje) razvoja bio je pristup Održive egzistencije (SLiv). Razvijen ranih 1990-ih godina kao odgovor na trajno siromaštvo u zemljama u razvoju unatoč opsežnim intervencijama, taj se pristup okreće ljudima i njihovim načinima života da bi izgradio modele održivog razvoja oko znanja i vještina onih koji su dio tih zajednica. Održiva egzistencija ujedno je i cilj i pristup. Uključuje lokalna, samoodrživa rješenja za suočavanje sa siromaštvom i ističe vrijednost doprinosa siromašnih zajednica rješavanju izazova razvoja.

Sadržaj

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

9. _____

10. _____



Zbog izravnog uključivanja socijalne pravde pristup održive egzistencije razlikuje se od brojnih drugih modela, posebice od onih usmjerenih na strukturni razvoj. Kao pristup i model usvojen je za planiranje međunarodnog razvoja ključnih međunarodnih institucija, kao što su Međunarodna organizacija rada (MOR), Organizacija za hranu i poljoprivredu Ujedinjenih naroda (FAO), Program UN-a za razvoj (UNDP) i Ministarstvo za međunarodni razvoj Ujedinjene Kraljevine.

1.3. Model „pet kapitala“

Organizacija Forum za budućnost (*Forum for the Future*) jedna je od vodećih tijela koja promiču održivost u Ujedinjenoj Kraljevini i njezine su ideje značajno doprinijele modelu razvoja ruralne zajednice temeljenog na resursima (ABRCD). Osnovana 1996. godine, ta je organizacija nastala iz „uvjerenja da su brojna rješenja potrebna za ublažavanje ekološke krize i izgradnju održivijeg društva već dostupna“ (FftF 2006). Organizacija Forum za budućnost razvila je i promicala takozvani model „pet kapitala“, prema kojem je uspješan lokalni razvoj izgrađen na skupu resursa koje ljudi u zajednicama donose u razvojni projekt. U tom se modelu resursi tretiraju kao financijski kapital u smislu da su oni temeljna imovina koja je sastavni dio razvojnog procesa. Tih pet kapitala su: prirodni, ljudski, društveni, proizvedeni i financijski kapital. Primjeri svakog od njih navedeni su u tablici ispod. Taj je pristup dodatno razvijen osnivanjem Povjerenstva za održivi razvoj Ujedinjene Kraljevine od strane premijera Tonyja Blaira 2000. godine, s osnivačem organizacije Forum za budućnost, Jonathonom Porrittom, kao predsjednikom.

Slika 1. Model „pet kapitala“

Prirodni	Bioraznolikost
	Narav krajobraza
	Tla
	Voda
	Zrak i klima
Ljudski	Minerali i drugi neobnovljivi resursi
	Zapošljavanje i baza vještina
	Obrazovanje i osposobljavanje
Društveni	Zdravlje i dobrobit
	Vodstvo i povjerenje
	Kohezija zajednice i osjećaj pripadnosti
Proizvedeni	Mreže dionika i procesi
	Arheologija
	Građevine i izgrađena baština
	Prometna infrastruktura, promet i pristupne mreže

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



	Procesi i otpadni proizvodi
	Proizvodnja i potrošnja energije
	Informacijska tehnologija (IT) i telekomunikacije
Financijski	Javno financiranje, npr. Zajednička poljoprivredna politika ili obnova ruralnih područja
	Izdaci lokalnih vlasti
	Sredstva za očuvanje resursa
	Lokalna poslovna ulaganja i poslovna ulaganja izvan lokalnog područja
	Drugo (kao što je sufinanciranje)

(izvor: Forum za budućnost (Forum for the Future) 2004.)

Pristup modela „pet kapitala“ pruža alternativu percepciji ljudi i zajednica kao „žrtava“ te izlaz iz samoodržavajuće zamke razvoja „temeljenog na potrebama“. On nudi višerazinski, višestruki ulazni model koji može prepoznati važne dionike razvoja (resurse) i među najmanje nadarenim građanima. Taj pristup ukazuje na to da istinska održivost proizlazi iz vlasništva nad procesom od strane onih koji su istovremeno njegovi i subjekti i objekti.

Organizacija Forum za budućnost u Engleskoj je odradila kvalitetan posao u razvoju ovog pristupa, a njegova učinkovitost odražava se u utjecaju na suvremene pokušaje ponovnog promišljanja ruralnog razvoja od strane Ministarstva okoliša, hrane i ruralnih poslova (Defra), i organizacija Big Lottery Fund (ključni pružatelj financijske podrške ruralnom razvoju) i Carnegie UK Trust.

Zamisao da su ti kapitali resursi za razvoj dovodi nas do sljedećeg koraka u ovom modelu razvoja zajednice: pristupa razvoju temeljenog na resursima.

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

1.4. Pristupi razvoja zajednice temeljenog na resursima (ABCD)

Jedan od odgovora na nedostatke pristupa razvoju „temeljenog na potrebama“ bio je razvoj zajednice temeljen na resursima. Taj je pristup zagovaran i promoviran u Sjevernoj Americi 1990-ih godina, a proizašao je iz izazova obnove američkih urbanih i ruralnih zajednica koje su bile zarobljene u samoosnažujućim ciklusima siromaštva. Dva glavna zagovornika tog pristupa dolaze sa Sveučilišta Northwestern u Chicagu (Kretzmann & McKnight 1993) i Instituta Coady u Kanadi. „Razvoj zajednice temeljen na resursima (ABCD) usmjerava pozornost na društvene resurse, nadarenost i talente pojedinaca te društvene odnose koji potiču lokalna udruženja i neformalne mreže“ (Mathie, Cunningham 2002). Ovdje je fokus na „nerealiziranim“ resursima poput vještina i karakteristika pojedinaca, odnosa i društvenog kapitala kao ključnih resursa u izgradnji održivog razvoja od temelja. Američke dobrotvorne organizacije koje se bave razvojem, uključujući Zakladu Ford, posljednjih su godina počele primjenjivati pristup temeljen na resursima.



Ti nematerijalni resursi slični su onima koje su Bryden i suradnici definirali u svojem projektu *Distinctivness of Rural Areas* (DORA) (Bryden et al. 2002), a koji je bio usmjeren na društvene i kulturne čimbenike koji razlikuju varijacije u učinkovitosti u lokalnom gospodarskom razvoju. Osvojivši nagradu EU-a za kvalitetu istraživanja, taj je rad postao utjecajan u području uključivanja lokalnih zajednica, znanja i praksi, odnosa i mreža u nove europske modele ruralnog razvoja u Europi. U tom su istraživanju ključni čimbenici endogenog razvoja percipirani kao mreže i odnosi, bilo da je riječ o srodstvu, religiji, poslovnim praksama ili regionalnom identitetu. Oni su prepoznati kao resursi koji pripadaju ljudima na određenim mjestima i smatraju se ključnim elementima koji doprinose uspjehu ruralnih zajednica u gospodarskom i društvenom razvoju.

Naime, ti nematerijalni resursi ekvivalent su društvenom kapitalu (Ray 2001, Coleman 1998). Model razvoja zajednice temeljen na resursima tako priznaje dvostrani aspekt razvoja, s ključnim davateljima financijske podrške na jednoj strani i angažiranim zajednicama na drugoj. Iako se pitanja socijalne pravde nalaze u pozadini pristupa razvoja zajednice temeljenog na resursima, u praksi je on podložan kritikama jer se može percipirati kao omogućavanje lokalnim vlastima da operu ruke od bilo kakve odgovornosti za ulaganje u materijalne resurse. Način na koji je ovaj model institucionaliziran, posebice u Americi, ne uzima u obzir činjenicu da je društveni kapital proces, a ne fiksna točka te da mu, iako stavlja naglasak na društveni kapital, nedostaje potencijalno velik broj još uvijek neprepoznatih resursa, poput onih koje sadrži model „pet kapitala“.

1.5. Razvoj ruralne zajednice temeljen na resursima u Ujedinjenoj Kraljevini

Iako Ujedinjena Kraljevina i Irska imaju različite sustave upravljanja i u posljednjem su desetljeću doživjele drukčiji gospodarski i društveni razvoj, njihova ruralna područja nastala su iz istog povijesnog modela razvoja temeljenog na korištenju prirodnih resursa i suočavaju se s brojnim sličnim izazovima. Ti izazovi uključuju podložnost ruralnih mjesta nizu mijenjajućih diskursa i praksi koje su imale velik utjecaj na strukturu ruralnog razvoja. Prije svega, niska gustoća naseljenosti i raspršeno ruralno stanovništvo dovode ruralne zajednice u nepovoljan položaj, a vlade su u sve većoj mjeri prisiljene osigurati najbolji odnos cijene i kvalitete u pružanju usluga. Privatizacija pružanja usluga i jačanje privatnog uslužnog sektora u Ujedinjenoj Kraljevini doveli su do neke vrste centralizacije koja daje prednost ekonomičnosti u odnosu na univerzalno pružanje usluga. Takav neoliberalni, tržišno orijentirani pristup znači da se ruralne zajednice u Ujedinjenoj Kraljevini suočavaju s nefunkcioniranjem tržišta u pogledu kako pružanja javnih tako, često, i privatnih usluga.

Istovremeno, mala površina Ujedinjene Kraljevine i Irske te rast i raširenost njihovih relativno velikih populacija dovode do sve veće ugroženosti lokalnih posebnosti i ruralnih identiteta dok veća nacionalna kultura sve više prodire u najudaljenije kutke tih otoka.

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



Dodatni je izazov s kojim se ruralne zajednice suočavaju kratkotrajna narav ulaganja i potpore. Odgovori vlade na izazove ruralnog razvoja često se mijenjaju s nastojanjima oblikovatelja politika u rješavanju problema opadanja profitabilnosti proizvodnog sektora (poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo) te prilagodbe novim europskim propisima i utjecaju globalnog gospodarstva. Prijašnje su politike zamijenjene novima, a projekti često traju vrlo kratko, najviše godinu do dvije. Osim toga, potreba za odgovorom na niz problema, poput novog zakonodavstva o dobrobiti životinja i lovstvu i propisa o zaštiti okoliša, kao i promjena u upravljanju i programima za potporu poljoprivredi, stvorile su nove mogućnosti, no istovremeno održale nestabilnost ruralnog razvoja.

Dakle, ruralne zajednice u Ujedinjenoj Kraljevini suočavaju se s brojnim izazovima: povlačenjem vlade iz univerzalnog ili javnog pružanja usluga, gubitkom lokalnih identiteta uslijed iseljavanja i promjena kulturnih i potrošačkih praksi te kratkoročnim inicijativama koje proizlaze iz konstantnih promjena u oblicima upravljanja i odgovornosti za ruralni razvoj.

1.6. Odgovor na izazov: revitalizacija ruralnih područja kroz korištenje dostupnih resursa u pojedinoj zajednici

Kao odgovor na navedeno, organizacija Carnegie UK Trust primjenjuje pristup temeljen na resursima, koji je proizašao iz konzultacija sa zajednicama diljem Ujedinjene Kraljevine i Irske. U suradnji s organizacijom Forum za budućnost u Ujedinjenoj Kraljevini i Međunarodnim udruženjem za razvoj zajednice diljem svijeta prepoznala je dva područja od posebne važnosti. Prvo je kratkotrajna narav financiranja i podrške ruralnom razvoju. Drugo područje, koje je ujedno i predmet ovog rada, jest nužnost prijelaza s projekata temeljenih na potrebama na one temeljene na resursima. Uključen u novi Program ruralnog razvoja, taj pristup temeljen na resursima naziva se revitalizacijom ruralnih područja kroz korištenje dostupnih resursa u pojedinoj zajednici, što ukazuje na to da potencijal za razvoj traži u već postojećim resursima zajednice. Projekt revitalizacije ruralnog područja kroz korištenje dostupnih resursa u pojedinoj zajednici odražava razvoj modela razvoja ruralne zajednice temeljenog na resursima (ABRCD).

Taj model sugerira da su nematerijalni resursi koje zajednice već posjeduju ključni za izgradnju snažnih lokalnih gospodarstava i društava. Elementi poput postojećih značajki krajobraza, lokalne bioraznolikosti, lokalnih praksi i znanja koja su se nekada smatrala „nazadnima“ sada su resursi koje zajednice mogu mobilizirati za sudjelovanje u rastućoj ekonomiji „doživljaja“. Takav gospodarski sektor resursima koji su dosad bili odbačeni ili zanemareni daje novu gospodarsku i društvenu vrijednost, profitirajući na jedinstvenosti lokalnih ruralnih mjesta. Istovremeno, revalorizirani resursi doprinose povećanju lokalnog ponosa.

Nadalje, ovaj model uvažava činjenicu da ugradnja održivosti u ta gospodarstva i zajednice uključuje prijenos kontrole i, gdje je to moguće, pružanje lokalnih usluga u situacijama

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



kada su zajednice prepoznale svoje potrebe i iskazale spremnost za njihovo zadovoljavanje. Sugerira da je partnerstvo, uz integraciju komplementarnih znanja i resursa, najproduktivniji i najodrživiji način angažmana u ruralnom razvoju, dok lokalni stanovnici, uz dostupnu potporu nacionalnih vlasti, preuzimaju inicijativu i vlasništvo nad vlastitim razvojem.

U tom kontekstu postoje zajedničke, ali i odvojene uloge za zajednice, provoditelje politike i glavne davatelje financijske podrške. Zajednice imaju odgovornost sudjelovanja: uključivanja u zahtjevan lokalni rad za pokretanje kolektivnog pothvata. Glavni davatelji financijske podrške moraju biti svjesni da se bilo kakvo kapitalno financiranje resursa zajednice mora temeljiti na pažljivom konzultativnom procesu da bi se prepoznalo koje resurse zajednica želi razviti prije negoli se donese odluka o izgradnji neke građevine ili korištenju zemljišta. Između davatelja financijske podrške i zajednice nalaze se provoditelji politika, koji moraju surađivati s objema stranama da bi spriječili mogućnost nanošenja štete projektu zbog zahtjeva birokratskih sustava.

Davanjem vrijednosti resursima koje zajednice već posjeduju i stvaranjem jasnih i racionalnih procesa kojima se mogu razvijati i same, razvoj ruralne zajednice temeljen na resursima (ABRCD) u Ujedinjenoj Kraljevini osigurat će platformu na kojoj će ruralne zajednice diljem zemlje moći pokušati izgraditi novu svijetlu budućnost.

Za razliku od drugih modela razvoja zajednice temeljenog na resursima (ABCD), središnje je načelo ovog novog modela razvoja ruralne zajednice temeljenog na resursima pružanje potpore povećanju kapaciteta zajednice. Time se ostvaruje važan cilj socijalne pravde jer se pružanjem potpore zajednici u razvoju njezinih nematerijalnih resursa podržavaju isključivo lokalne vrijednosti, prakse i običaji te lokalni prioriteti. Taj model također priznaje važnost pojedinaca i njihovih mreža u zajednici i razvojnom partnerstvu. Njihov angažman i kvaliteta pružanja lokalnog znanja taj model čine održivim. Analizom resursa na temelju modela „pet kapitala“ priznaje se znatno veći raspon onoga što zajednice posjeduju, a potpora u razvoju tih resursa jača sposobnost zajednica za suradnju s vladama.

1.7. Zaključak

Postoji opće suglasje da je endogeni (odozdo prema gore) razvoj bolji od egzogenog (odozgo prema dolje) u smislu pružanja prikladnih i održivih dobrobiti zajednicama. Problem s podržavanjem endogenih pristupa nalazi se u mehanizmima razvojnog partnerstva. Sve dok se lokalni stanovnici ne prepoznaju kao vrijedni akteri koji posjeduju važne resurse u procesu razvoja, razvoj će i dalje biti skup, a rezultati nezadovoljavajući. Pružanjem potpore razvoju kako materijalnih tako i nematerijalnih resursa pristupi razvoja ruralne zajednice temeljenog na resursima (ABRCD) i političkim i društvenim dionicima pružaju mogućnost uspostavljanja sustava razvoja koji je učinkovitiji i produktivniji te koji je bolje prilagođen potrebama na terenu.

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



Prilog: Pronalaženje nove vrijednosti u našoj postojećoj imovini

Koristite alat ABRCD.

Zapamtite: često je nematerijalna imovina najvrednija

Vrsta imovine	Što imamo?	Kako se može koristiti?
Prirodni kapital		
Ljudski kapital		
Društveni kapital		
Proizvedeni kapital		
Financijski kapital		

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



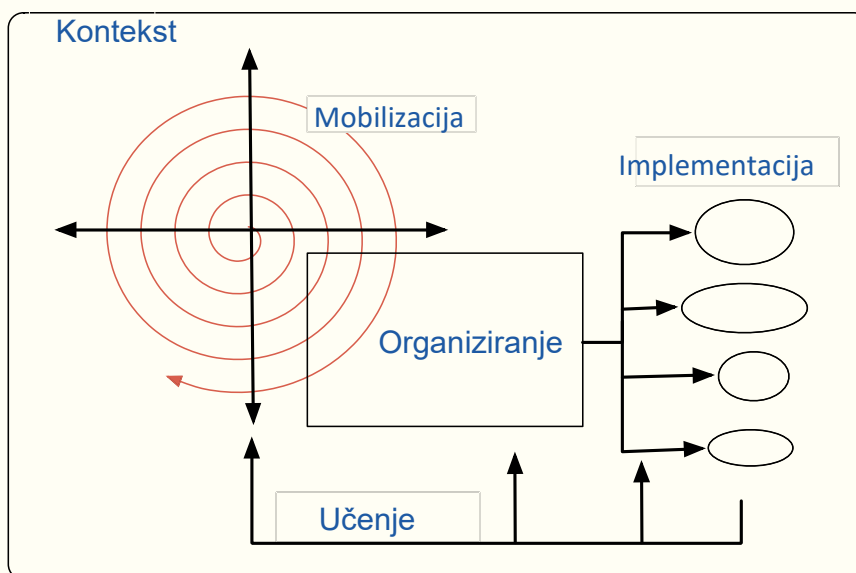


2. ISKUSTVO RAZVOJA ZAJEDNICE U NORVEŠKOJ

Johan Barstad

Od sredine 1980-ih do 2000-ih godina u Norveškoj su se provodile različite aktivnosti s ciljem stjecanja iskustva o tome kako i u kojoj mjeri uključenost zajednice može ili ne može pridonijeti poboljšanim rješenjima društvenih problema i jačanju socijalnog kapitala. Aktivnosti su se postupno oblikovale u modele prema kojima su lokalni stanovnici, skupine dionika i različite institucije imali priliku kreirati vlastite prioritete i pratiti uključivanje tih prioriteta u lokalne razvojne planove.

U ovom odjeljku ćemo objasniti modele koji predstavljaju osnovu našeg djelovanja. Konkretno, Model komunikativnog planiranja (Amdam i Amdam 2006.) i Model upravljanja (Barstad 2015).



Slika 1 Model komunikativnog planiranja (Amdam i Amdam, 2006.)

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

2.1. Model komunikativnog planiranja

Ovo nije eksplanatorni model kojim se različitim aktivnostima dodjeljuju ocjene „uspješnosti“ ili kojim se objašnjava različite aktivnosti postavljanjem razina aktivnosti/intenziteta. Umjesto toga postavlja se jednostavan okvir kroz koji se mogu lakše prikazati značajni aspekti procesa. Model ukazuje na skup važnih aspekata koji su općenito prisutni u procesima i usustavljuje ih kako bi sudionici lakše razumjeli i reagirali na način na koji su aspekti obrađeni. Uvođenje takvog detaljnog znanja o procesu osnažuje timove koji rade na razvoju da stvaraju zaista inkluzivne projekte.

Model je pobliže opisan u knjigama "Variables and tools in social planning" (Amdam i Barstad, 1993.) i "Planning as Action" (R. Amdam 2005. i 2011.) i bio je posebno koristan za učenje iz rezultata nekoliko drugih procesa lokalnog razvoja (tj. Stokken et. al, 2011, Barstad



et. al. 2012, Barstad 2014, Barstad 2017¹⁾). Model je izgrađen oko pet ključnih elemenata koji su se pokazali važnima u lokalnim procesnim inicijativama:

- 1. Mobilizacija** (Kako su sudionici/mogu biti/trebaju biti uključeni u promicanje željene akcije)
- 2. Organizacija** (Kako je proces postavljen i posebno kako je povezan s drugim aktivnostima u kojima sudjeluju partneri/dionici)
- 3. Implementacija** (Kako praktično postaviti i izvršiti zadatke u ovom konkretnom okruženju)
- 4. Učenje ili evaluacija** (Kako se iskustvo stečeno tijekom procesa kontinuirano koristi za poboljšanje djelovanja i unaprjeđenje znanja)
- 5. Kontekst** (Okvirni uvjeti ili vanjski čimbenici za koje znamo da utječu na projekt i njegove šanse za uspjeh)

Sam proces utječe - ali je i sam pod utjecajem ovih pet varijabli, kako u smislu uspostavljanja novog znanja tako i u smislu poticanja nove i poboljšane akcije. Utvrdili smo da ovih pet varijabli (ili možda točnije: tema) karakteriziraju važne aspekte koji se nalaze u svim procesima planiranja i razvoja. Nadalje smo naučili da ne postoji fiksni odnos ili čak smjer između tema, bez obzira na sadržaj ili međusobni prioritet. Stoga će ponekad biti ispravno najaktivnije raditi na jednoj od tema, npr. osnažiti najslabiju kako bi proces funkcionirao. U drugim smo slučajevima smatrali ispravnim uhvatiti se za ono što se činilo najjačim i najboljim jer smo trebali pokazati sudionicima da se stvari mogu učiniti. Često smo smatrali izvedivim tražiti manje zadatke, samo kako bismo pokazali da malo podrške na pravom mjestu može pokazati sudionicima da mogu vjerovati procesu i jedni drugima. Ovo je također korisno ako želimo potaknuti ljude da se aktivno uključe i uvide izravnu korist od vlastitih napora, kako bi se olakšalo uspostavljanje zajedničkog razumijevanja glavnih izazova.

Korištenje takvog modela pri osmišljavanju participativnih i uključivih procesa bio je pozitivan element i pridonio je uspjehu. Ali moramo imati na umu da model nije taj koji rješava probleme. Pravi dragulji u procesu uvijek će biti sami sudionici i način na koji mi, kao voditelji procesa, možemo osloboditi inherentnu snagu grupe sudionika. Dakle, trebamo malo više informacija o skupu varijabli i kako ih koristiti.

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

1 Amdam, R. (2011.): Planlegging og prosessleing. Korleis lykkast i utviklingsarbeid. Det Norske Samlaget, Oslo

Stokken, R., Barstad, J., i Thokle, G. (2012.): Sprječavanje ili promicanje masovnog fenomena? – O projektima samopomoći kao sredstvima javnog sektora u Norveškoj. Članak prihvaćen za objavljivanje u International Journal of Self-Help and Self-Care. SAD

Barstad, J. i Stokken, R. (2012). Den segmenterte prosjektorganisasjon: om vilkår for gjennomføring av prosjekt i Kyrkja. I A. Simonnes (red.), Trusopplæring i en digital tidsalder. Trondheim: Tapir akademski forlag.

Johan Barstad, 2014.: Jæren Vannområde . Ei organisasjonsevaluering. HLB Arbeidsrapport 1, 2014

Barstad, Johan 2017: Frå villmark til spisebord . Betre utnytting av viltressursane til glede for jegerar, grunneigarar, næringsaktørar og consumentar. HLB Arbeidsrapport 2, 2017



2.1.1. Pet varijabli

Mobilizacija

Akcije usmjerene na promicanje vlastitih/zajedničkih interesa mogu se poticati jačanjem zajedničkih percepcija sudionika o ključnim aspektima i izazovima, te kako grupa može raditi kako bi postigla te zajedničke ciljeve. To zahtijeva od sudionika da se usredotoče na važna pitanja i strukture te na veze između pitanja u lokalnoj i "široj" zajednici. Stvaranje znanja i podrške o resursima koje svaki partner "donosi na stol" postaje ključno za uspjeh mobilizacije. Iskustvo pokazuje da iako se takvi zajednički pogledi mogu potaknuti, obično je potrebno puno vremena prije nego što mobilizacija stvori dovoljno moći da izazove značajne promjene koje zajednica želi postići. Ipak, jasno je da uspješni procesi mobilizacije pružaju dovoljno novog uključivanja inherentnih "točaka poboljšanja" kako bi došlo do sveobuhvatnih promjena u organizacijskim strukturama i procesima. (usp. Amdam, R. (1990.) i Bukve (1991)).

Organizacija

Pod pojmom "organizacija" mislimo na stvaranje ili izmjenu posrednih i trajnih struktura koje mogu pomoći u promicanju interesa sudionika. One bi mogle biti odgovorne za proizvodnju dobara i usluga, i/ili za provedbu mjera i aktivnosti. Uspostavljanje odgovornih organizacija često je prirodan, ali izazovan nastavak procesa mobilizacije (Hagen 1991.).

Rad na postizanju skladnog odnosa između sudionika, uspostavljenih lokalnih organizacija i okoline se često predstavlja kao idealan način rada. Međutim, trebamo prepoznati da su sukobi često neizbježni, jer se sudionici natječu za ograničene resurse i pozicije u situacijama gdje partneri imaju različite i suprotstavljene potrebe i norme kada sudjeluju u lokalnim zajednicama i u dodijeljenom okruženju. Stoga je važno u proces ugraditi razumijevanje da harmonija obično nije dostižna, te da je najbolji način suočavanja s tim kroz procese u kojima dionici uče više o pozicijama drugih i razvijaju poštovanje prema njima.

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

Implementacija

Pod implementacijom ovdje podrazumijevamo da organizacija/proces ima snagu u obliku resursa, alata i kapaciteta, kako bi pregledala, podržala i dovršila potrebne radnje i planove. To uključuje praćenje mjera, promjena, aktivnosti itd., kako bi se osiguralo da se implementacija dogovorenih aktivnosti odvija u skladu s vizijama i strategijama. Jedan dionik/akter rijetko kad može sam provesti sve planirane radnje te je implementacija obično podijeljena između više aktera koji postaju međusobno ovisni kako bi postigli željene rezultate i učinke. Stoga je za proces nužno da se postigne i formalizira neki oblik dogovora o tomu o tomu što treba biti učinjeno, tko treba što učiniti i kada se aktivnosti trebaju provesti (npr., plan akcije ili neki oblik ugovora o suradnji).

Učenje/evaluacija

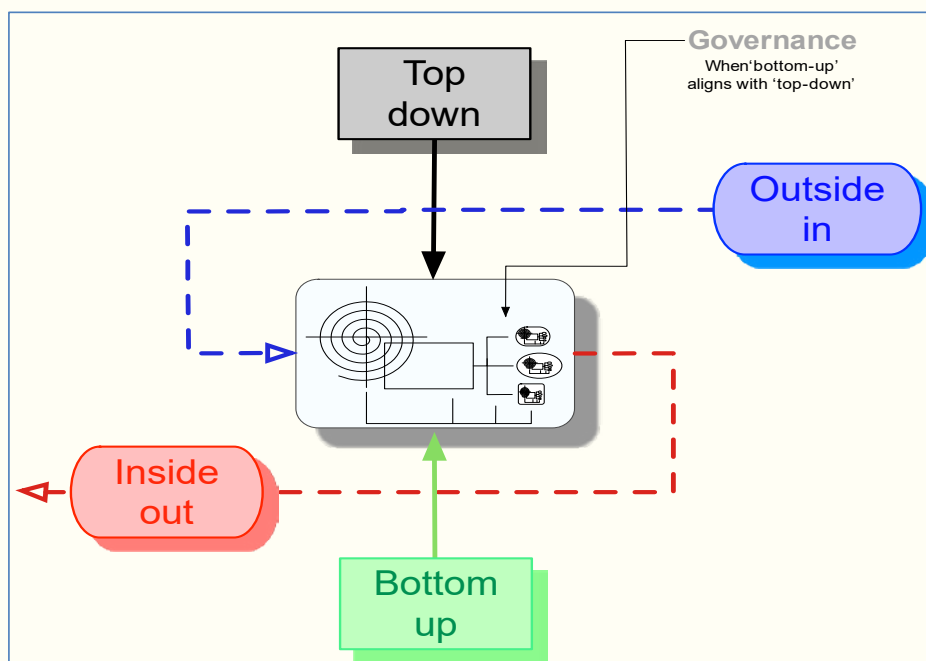
Pod evaluacijom, bavimo se pitanjem donošenja promjena u stavovima i postupcima koji karakteriziraju aktere unutar zajednica, poput (lokalnih) zajednica i organizacija. Proces se trebaju temeljiti na činjenici da procesi učenja iznose znanje o događajima, radnjama i



stavovima, i mogu pridonijeti novom prepoznavanju te poticati učenje stvaranjem temelja za nove radnje, prilagodbu trenutnih praksi, provedbu fundamentalnijih promjena itd. Za sve lokalne zajednice, organizacije i pojedince korisno je prikupljati iskustva iz procesa i aktivnosti u kojima su bili ili jesu uključeni, kako bi se to znanje koristilo za donošenje potrebnih promjena u praksi. Povratna informacija je potrebna kako bi održala procese učenja. Ona je ključna za podršku, daljnji razvoj i ispravak trenutnih i novih akcija. To se postiže (po mogućstvu) kontinuiranom retrospektivnom procjenom, kroz koju tekuće i završene aktivnosti mogu doprinijeti razumijevanju onoga što se dogodilo, kako se dogodilo i kako to možemo dalje poboljšati.

Kontekst (uvjeti okvira)

Teme raspravljene gore međusobno utječu i mogu se akumulirati u pozitivne i/ili negativne samojačajuće procese. Kontinuirani procesi zahtijevaju stabilne ili pozitivno rastuće varijable tijekom vremena. To je nužno, ali još uvijek nije dovoljno za uspješne procese, budući da će proces također morati djelovati protiv općih makro sila svakog društva. Dakle, kako bi lokalni proces uspio, važno je dobro razumjeti kako se veće, nekontrolirane procese odvijaju, te kako ih uključiti kako bi se povećale šanse za uspjeh lokalnog procesa.



Slika : Model upravljanja (Barstad 2015)

To podrazumijeva pristup upravljanja: omogućavanje usklađivanja i jačanja procesa velikih i malih razmjera. U procesu lokalnog razvoja, ili kada se radi na rješavanju lokalnih izazova, to implicira da proces treba uključiti makro-sile, a ne boriti se protiv njih. Obično ovo predstavljamo kao pitanje „susretanja odozgo prema dolje i integracije sa silama odozdo prema gore“. Stoga je za svaki uspješan proces ključno imati dobro poznavanje i dobro razumijevanje toga kako glavni kontekst društva dolazi u igru.

Oni koji su upoznati s Putnamovim konceptom horizontalnog i vertikalnog društvenog kapitala prepoznat će ga ovdje u igri. U ovom slučaju govorimo o 'vertikalnom društvenom kapitalu' između zajednice i onih koji je okružuju.

Gledano u odnosu na takav okvir, naš model prije svega ukazuje na čimbenike koji su značajni,

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



ali bez izričitog navođenja koji su od čimbenika odlučujući za postizanje željenih rezultata ili kako treba osmisliti i olakšati optimizaciju relevantnih čimbenika. Glavna poruka je da su prilagodbe za postizanje što boljih učinaka povezane s posebnim okolnostima koje će se pokazati tijekom rada u trenutnoj situaciji. Stoga će model komunikativnog planiranja biti dobar model za poboljšanje znanja o tome što se može dogoditi i za, u bilo kojem trenutku tijekom trajanja procesa, raspravu o tome što proizlazi iz angažmana dionika i kako se to može poboljšati.

2.1.2. Korištenje modela komunikativnog planiranja kao strukture za procese razvoja zajednice

Ono što slijedi je kratko istraživanje vrste procesa koji se može razviti kroz dijalog kada se koristi model komunikativnog planiranja u kontekstu lokalne zajednice.

Upotreba je izravno povezana s razumijevanjem pet glavnih varijabli modela.

- ▶ Stavovi i uvjeti za promjene stavova u bilo kojoj organizaciji ključni su elementi teme mobilizacije; baveći se time da li i kako, uspijeva se uspostaviti osnova i dobro razumijevanje ciljeva i uvjeta procesa
- ▶ Kroz kontekst i temu opisuju se i raspravlja o društvenim promjenama; kako društvo u cjelini i kako opći razvoj promiče ili dovodi u pitanje trenutne razvojne prilike, te kako im se prilagoditi.
- ▶ Prednosti, nedostaci i izazovi sadašnje i buduće organizacije usklađeni su u organizacijskoj temi
- ▶ Funkcija i korisnost skupine povezani su s pregledom teme provedbe
- ▶ Osim toga, model ima poseban fokus na učenje, povezano s činjenicom da toplo preporučamo redovito (kontinuirano) ocjenjivanje rezultata i postizanje ciljeva u hodu.

U nastavku predstavljamo odabir ključnih čimbenika povezanih s pet varijabli. Na temelju našeg iskustva, bit će važno u postavljanju i provođenju procesa težiti boljem pojašnjenju i razumijevanju ovih aspekata. To bi trebalo, što je više moguće, biti u obliku kontinuiranog razgovora u kojem se partnerima daje prilika da formuliraju vlastita stajališta i mišljenja o tome što se događa i koliko dobro/loše ide napredak. Prikazan je opsežan popis. Iz iskustva, sve neće biti potrebno u cijelosti, ali ih treba imati na umu kako biste ih mogli pratiti/provjeriti, budući da mogu postati relevantne teme kasnije u procesu. Osim toga, drugi problemi mogu se pojaviti preko samih sudionika inicijative.

Često očekujemo da će glavni fokus biti na varijabli mobilizacije i varijabli učenja. Ako je projekt/proces koji angažiramo svojom organizacijom i strukturom uspio izgraditi uporište među sudionicima i ostalima uključenima, već je uspio iskoristiti prethodno stečena iskustva za učenje i razvoj organizacije u pozitivnom smjeru. Kako bi se nadopunile takve teme, bit će potrebno u određenoj mjeri ići u detalje i izboru organizacije i stvarnoj provedbi.

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



Operacionalizacija tema

Sljedeće može dati primjere kako radimo s temom mobilizacije (*sidrenje*)

- ▶ Pokazuje li proces realno razumijevanje trenutne situacije?
- ▶ Trebaju li se sudionici usredotočiti na najvažnije razvojne značajke i izazove?
- ▶ Postoji li vizija ciljeva procesa o kojoj postoji široko slaganje među sudionicima?
- ▶ Ima li proces prihvaćene i smislene strategije za postizanje vizije?
- ▶ Jesu li sami akteri posvećeni poboljšanju vlastite situacije?

Sljedeći čimbenici mogu izraziti nešto o tome kako se postupa s organizacijskom temom (tj. proces oko osnivanja/operacionalizacije):

- ▶ Jesu li uspostavljene organizacijske i poslovne strukture koje mogu preuzeti odgovornost ili pridonijeti provedbi aktivnosti i mjera? Kako se mogu uspostaviti/poboljšati?
- ▶ Imaju li sudionici, posebice lokalni dionici i razne organizacije/partnerstva legitimitet djelovati u ime svojih organizacija?
- ▶ Imamo li odgovarajuće arene, mreže i saveze između uspostavljenih tijela i osoba/ organizacija u lokalnim zajednicama, te između njih i vanjskog svijeta? Ili moramo raditi na njihovom uspostavljanju?
- ▶ Postoji li upravljačko tijelo koje je sposobno odrediti prioritete resursa za mjere i aktivnosti, konkretizirati to u akcijske programe sa sposobnošću praćenja akcijskih programa u praktične politike?
- ▶ Jesu li u procesu s kojim radimo na raspolaganju dovoljno odgovarajućih kompetencija, posebice o tome kako raditi u procesu iniciranja, razgraničenja, organiziranja i provedbe željenih aktivnosti?

Inzistiramo na tome da je u takvom procesu ključno implementirati sljedeće elemente:

- ▶ Da ima strastvenih ljudi sa znanjem, kompetencijom, kreativnošću i vremenom za angažman i aktivnosti.
- ▶ Da sudionici imaju kontrolu i pristup resursima kao što su zgrade, objekti, strojevi, oprema itd. za provedbu aktivnosti.
- ▶ Da postoje dobri prijedlozi mjera i aktivnosti koje osnažuju sudionike u raspravama s drugim akterima o kojima ovisi provedba, kako bi se prijedlozi u potpunosti proveli. Ovo uključuje i razine vlasti kao što su državna i županijska i sustav upravljanja u privatnim poduzećima, dobrovoljnim organizacijama i općinskim/višim upravnim tijelima.
- ▶ Da, ako je uključena općina, ima sporazume o suradnji s drugim razinama upravljanja i drugim sustavima upravljanja koji utječu i reguliraju aktivnosti.
- ▶ Da postoje jasni formalni zakoni, smjernice i nadležnosti, pristup instrumentima i da je stvarna sposobnost kontrole provedbe mjera i inicijativa prisutna i dostupna u procesu.

S tim u vezi, smatramo da sljedeći pokazatelji mogu izraziti nešto o učenju i vrednovanju:

- ▶ Te skupine redovito provode i procjenjuju sustavne procjene i daju podatke koji predstavljaju dobru osnovu za izvješćivanje o statusu i koji daju mogućnosti za inspekciju i reviziju od strane vanjskih osoba.

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



- ▶ Da se kroz procese ostvaruju novi doprinosi u prepoznavanju stvarnog stanja, razjašnjavaju veze između uzroka i posljedica te između ciljeva i sredstava, te da se aktivno koriste za mijenjanje/poboljšanje sadržaja strateških, taktičkih i operativnih sudionika. nastojanja.
- ▶ To se odnosi na proces kao i na vraćanje novog znanja u vlastite organizacije sudionika, čime ih također osnažuje da se promijene/prilagode u skladu s tim.

Želimo naglasiti ovu točku, jer smo s vremenom naučili da je to jedna od najslabijih točaka u većini procesa s kojima smo se susreli. Ovaj opći neuspjeh implicira da kada privremene strukture (kao što su projekti često) prestanu postojati, malo od onoga što je naučeno nastavlja imati učinka.

- ▶ Da se nova znanja procjenjuju i testiraju u odnosu na zajedničku referencu razumijevanja, a da kriterije ocjenjivanja za ono što je dobro i loše provjeravaju i drugi, a ne oni koji su sami izvršili procjenu.
- ▶ To se učenje može pretvoriti u opipljive rezultate koji stvarno dovode do promjena i u postupcima i stavovima aktera (kulturalna promjena).

Na temelju našeg iskustva ističemo sljedeće pokazatelje za opisivanje provedbe (u projektnoj situaciji):

- ▶ Je li projekt vremenski i prostorno ograničen?
- ▶ Jesu li formulirani jasni ciljevi i postoji li odobreni plan za provedbu?
- ▶ Kako će se novo znanje koristiti kao ulaz u druge, kontinuirane procese?
- ▶ Je li upravljanje projektom razvilo/dobilo jasan mandat, kao i odgovornost i moć?
- ▶ Je li osigurano da projekt ima dovoljno resursa – posebno u vezi s osobljem s određenim odgovornostima?
- ▶ Je li voditelj projekta doista dobio sve što je potrebno da djeluje kao pokretačka snaga u procesu?
- ▶ Jesu li osigurani potrebni administrativni resursi za obavljanje, između ostalog, informiranja i uredskih poslova/pisanja/izvješćivanja?
- ▶ Imaju li svi 'vanjski' sudionici potrebno vrijeme i resurse – posebno u odnosu na ono što im je dodijelila njihova matična organizacija?
- ▶ Ima li projekt jasan plan napretka s ključnim točkama i podjelom odgovornosti za provedbu podaktivnosti? Oni moraju biti fleksibilni u isto vrijeme - kako bi se usput izvršile potrebne prilagodbe?
- ▶ Jesu li procjene troškova i financiranja za projekt realne – povezane, posebice, s očekivanim ishodima?
- ▶ Koliko su prikladne rutine i postupci za izvješćivanje i ocjenjivanje?

Ti će popisi tvoriti konkretnu osnovu za tekući rad voditelja projekta ili voditelja procesa tijekom vođenja aktivnosti i bit će ključni za način na koji sudionici grade svoj zajednički rad. Ključna briga, na svim razinama i u svakom trenutku, nije da se treba striktno pridržavati svega ovoga, nego da se na temelju trenutne situacije s kojom se suočavamo moramo odlučiti usredotočiti se na one koji se pokazuju kao najpotrebniji i najučinkovitiji i koji najbolje opisuju trenutno stanje i relevantne procese.

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



3. RAZVOJ LOKALNIH ZAJEDNICA

Putevima aktivnog građanstva

Rhys Evans

Materijal za trenere i trenerice (prezentacija)

1. Što je zajednica?

- ▶ spoj osobnih odnosa, grupa, mreža, tradicija i uzoraka ponašanja koji postoje između onih koji dijele zajedničku fizičku okolinu, društveno-gospodarske uvjete te zajednička shvaćanja i interese.
- ▶ oblik udruživanja ljudi unutar nekog, manje ili više, ograničenog prostora.
- ▶ zajednice se sastoje od pojedinačnih ljudi
- ▶ različite aktivnosti pojedinaca stvaraju zajednicu: akcije standardne kapacitete dostignuća zajednice
- ▶ Nije statična kategorija; ona raste, razvija se i transformira

2. Zašto su važne?

- ▶ Osnovni prostor naših života
- ▶ U njima ostvarujemo svoje potrebe i svoju društvenost
- ▶ Ne postoji samo „jedna“ zajednica za nekoga

3. Lokalne zajednice

Dvije vrste zajednica:

- ▶ Prostorna ili geografska zajednica
- ▶ Zajednice afekta/osjećaja

4. Prostorna ili geografska zajednica

Lokalne, regionalne, nacionalne

Naselja, sela, predgrađa, grad...

Područje na kojemu se nalazi grupa ljudi

5. Zajednice koje biramo

Dobrovoljno članstvo: „*Zajednice kojima pripadamo*“

Članovi ovakvih zajednica imaju širok interes djelovanja - od obrazovanja do glazbe

Možemo biti članovi u više ovakvih zajednica odjednom

6. Što je razvoj zajednice?

Područje proučavanja

Skup praksi: Spoj osobnih odnosa, grupa, mreža, tradicija i uzoraka ponašanja koji postoje između onih koji dijele zajedničku fizičku okolinu, društveno-gospodarske uvjete te zajednička shvaćanja i interese.

6.1. Što je razvoj zajednice?

Razvoj se može primijeniti na nekoliko različita polja i aspekta ljudskog života.

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



Može biti:

- ▶ Ekonomski
- ▶ Kulturni
- ▶ Osobni
- ▶ Profesionalni
- ▶ Životni stil
- ▶ Zdravlje
- ▶ ...

6.2. Što je razvoj zajednice?

Razvoj zajednice ima različite oblike i koristi različite alate poput;

- ▶ Obrazovanja i učenja
- ▶ Ekonomskog razvoja
- ▶ Pružanja javnih dobara
- ▶ Osobni razvoj
- ▶ Razvoj interakcije zajednice – izgradnja mreže

7. Razvoj zajednice

Oснаživanje za pronalazak vlastitih idejnih rješenja za jedinstvene izazove u zajednicama
Razvoj zajednice uključuje i razvoj njezinih članova

8. Aktivno građanstvo

"Aktivno građanstvo je krovni pojam za stjecanje i ostvarivanje prava na građansko i političko sudjelovanje". EU

"Fond za aktivno građanstvo podupire civilno društvo jačanjem njegove uloge u promicanju demokratskog sudjelovanja, razvoju aktivnog građanstva i zaštiti ljudskih prava". www.eeagrants.org

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

8.1 Aktivno građanstvo

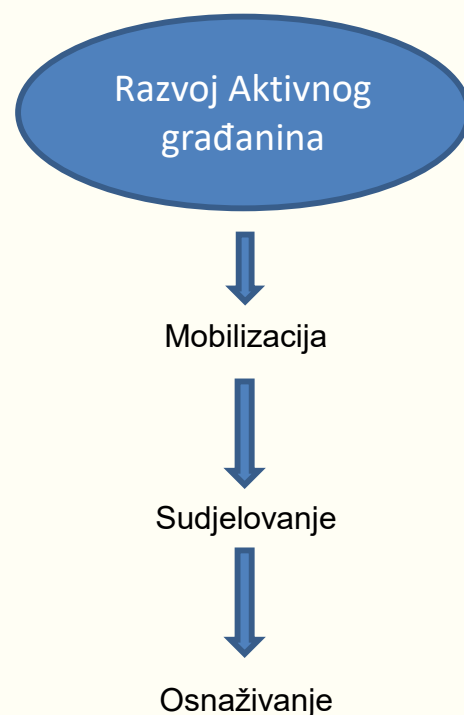
Usporedbom aktivne demokracije s pasivnom demokracijom postaje jasno da kada su građani angažirani, aktivni i vješti gospodarstvo i društvo se razvijaju i unaprjeđuju.

8.2. Aktivno građanstvo

A kakve veze to ima s poduzetništvom?

8.3. Aktivno građanstvo i poduzetništvo?

Ruralna Europa suočava se s izazovima gubitka radnih mjesta, odlaskom stanovništva (posebice mladih) u gradove. Razvoj inovativnih malih i srednjih poduzetničkih poduhvata kao i razvoj poduzetničkih vještina članova zajednice uvelike će utjecati na razvoj lokalnog gospodarstva. Nastajanje nove vrijednosti u ruralnim mjestima i društvima.





9. Civilno društvo

U ovom kontekstu, izraz civilno društvo se koristi za označavanje sudjelovanja u 'demokratskom procesu'. Međutim, izraz se također koristi i za označavanje nevladinih tijela i procesa koji djeluju izvan domene nacionalnih i regionalnih parlamenata.

Za naše potrebe, oboje mogu koegzistirati, ali naglasak je ipak malo više na nevladinim akterima i zajednicama koje oni predstavljaju.

9.1. Civilno društvo

Civilno društvo može obuhvatiti različite aspekte života:

- ▶ Obrazovanje
- ▶ Religija
- ▶ Ekonomija
- ▶ Zajednica

Svaki od ovih aspekata ovisi o sudjelovanju relevantnih građana.

Može biti različito organiziran u različitim državama, ali civilno društvo je vitalni dio lokalnog, regionalnog i nacionalnog života.

9.2. Civilno društvo

Pojedinci koji sudjeluju u aktivnostima organizacija civilnog društva razvijaju aktivno građanstvo (sudjelovanje u političkim procesima, procesi odlučivanja, građanska participacija)

Aktivno građanstvo-građansko sudjelovanje je nešto što se uči i razvija iskustvom

Aktivno sudjelovanje za dobrobit zajednice i društva

Razvoj demokracije

10. Aktivni građani

Poduzetništvo od pojedinca traži da bude aktivan, suočava se s izazovima, odgovara na izazove, traži od pojedinca da nema mira dok ne riješi problem s kojim se trenutno suočava. Zajedno s razvojem vještina korištenja različitih alata (znanja, informacija, pristupa, metoda), raste i samopouzdanje.

A samopouzdanje se prenosi i na sudjelovanje u civilnom društvu.

10.1. Aktivni građani

Napredak u civilnom društvu se vrti oko djelovanja i povjerenja.

Povjerenje se gradi kao rezultat uspješnih interakcija.

Ekonomске interakcije mogu biti vrlo moćan način izgradnje povjerenja u sustav i zajednicu te sve njezine članove.

10.2. Aktivni građani

Uvjerenje da netko može pokrenuti stvari nije nešto s čime se rađamo, to je nešto što učimo.

Dobro s učenjem početi od malih nogu! Dakle, rad s djecom i mladima koji se provodi u školama može im samo pomoći da se iz pasivnih pretvore u aktivne građane i građanke.

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



4. ORGANIZIRANJE ZAJEDNICE

Uloga škola i ključni koraci procesa

Jelena-Gordana Zloić

Zajednica je spoj osobnih odnosa, grupa, mreža, tradicija i uzoraka ponašanja koji postoje između onih koji dijele zajedničku fizičku okolinu, društveno-gospodarske uvjete te zajednička shvaćanja i interese. Ona je također oblik udruživanja ljudi unutar nekog, manje ili više, ograničenog prostora. Uz to je i osnovni prostor naših života, jer u njoj ostvarujemo svoje potrebe i svoju društvenost. Na razvoju zajednice mora se raditi, zajednica se mora nadograđivati i upotpunjavati jer ona sama po sebi nije: podržavajuća, empatična, pozitivna, osnažavajuća, poticajna i uključujuća. Ako se na razvoju zajednice ne radi, ne može se očekivati ni razvoj društvenog kapitala, a mogući su i različiti utjecaji neorganiziranih zajednica na njezine članove, i to:

- ▶ Ekonomski – siromaštvo, ekonomska deprivacija;
- ▶ Psihološki – usamljenost, depresija;
- ▶ Socijalni - isključenost;
- ▶ Zdravstveni – nedostatak preventivnih akcija;
- ▶ Ekološki – nepovoljni utjecaji okoline.

Zato uočavamo probleme i planiramo rješenja korištenjem lokalnih resursa – organiziramo zajednice!

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

Organiziranje zajednice građanska je aktivnost koja spaja ljude sa svrhom stvaranja promjena, između ostalog i kroz jačanje kapaciteta za zajedničko pokretanje akcija. To je proces povezivanja ljudi i institucija u svrhu poboljšanja uvjeta života i rada u zajednici. Procesi mobiliziranja i organiziranja ključni su za motiviranje, jačanje kapaciteta i, možda najvažnije, za stvaranje mehanizama za promjenu koja vodi poboljšanju. Proces organiziranja zajednice je proces koji možda počinje spontano (katkad se ljudi okupe oko jednog problema i, nakon što se taj problem riješi, inicijativa više ne djeluje). No, ako se želi postići kontinuitet u radu i poboljšati socijalne ili ekonomske uvjete ili očuvati okoliš u zajednici, tada je dobro raditi unutar neke strukture, bilo da je registrirana ili ne. Tek tada govorimo o organiziranju zajednice, o procesu putem kojeg se ljudi, koji obično nisu uključeni u proces odlučivanja, okupljaju u građanske (civilne) inicijative i organizacije, kako bi zajednički djelovali u interesu svoje zajednice i za javno dobro.² Posebno mjesto u razvoju zajednice imaju upravo škole.

² Lidija Pavić-Rogošić, *Naša zajednica naša odgovornost*. Priručnik za uspješno organiziranje lokalne zajednice (Zagreb: Odrasli – Održivi razvoj zajednice, 2004).



4.1. Uloga škola u razvoju zajednice

Razvoj zajednice odražava svaki napor usmjeren na poboljšanje ekonomske, društvene ili ekološke dobrobiti zajednice. Međutim, kada se danas govori o razvoju ili revitalizaciji lokalnih zajednica ili ruralnih područja, najčešće se fokusiramo na ekonomsku dobrobit, zanemarujući i međuovisnu prirodu ove tri dimenzije. Usredotočenost na gospodarski oporavak i razvoj je donedavno možda i bila jedini prihvatljivi smjer ulaganja u održivost ruralnih zajednica, no takav način razmišljanja i djelovanja, popraćen nezgrapnom urbanizacijom ruralnih područja, rezultirao je smanjenjem društvenog kapitala i ozbiljno nagriženom razinom solidarnosti u zajednicama.

Izraz *Poduzetnička društvena infrastruktura* (PDI) opisuje jedan od mogućih pogleda na društveni kapital i uključuje tri međusobno povezana elementa. Prvi, "simbolička raznolikost" odnosi se na osjećaj uključenosti, gdje se različiti elementi zajednice smatraju vrijednima i potrebnima za uspješnu dobrobit zajednice. Drugi, "mobilizacija resursa" odražava spremnost za zajedničko ulaganje i lokalno korištenje privatnog kapitala. Treći, "kvaliteta povezivanja" odnosi se na mreže unutar i između zajednica koje olakšavaju protok informacija i donošenje kvalitetnih odluka.³

Kombinirajući ova tri elementa stvara se temelj za izgradnju konceptualnog razumijevanja strateških uloga koje škole i mladi mogu imati u razvoju zajednice. Jasno je da škola predstavlja važan element društvenog kapitala zajednice. Prečesto, međutim, lokalne škole sebe vide samo kao obrazovni resurs za mlade i zanemaruju veze sa zajednicom. Posljedično zajednice gube vrijedan resurs, a vitalne veze između obrazovanja, iskustva i rada slabe.

Polazišna točka našeg rada sa školama iz ruralnih zajednica u okviru ovog projekta je pretpostavka da obećavajući smjer revitalizacije i preživljavanja leži u društvenom kapitalu koji se može razviti izgradnjom i održavanjem snažnih veza između zajednice i škole. Ruralne zajednice mogu imati prednost u razvoju ovih veza jer su škole u njima tradicionalno imale središnju ulogu u životu zajednica. Osim što pružaju osnovno obrazovanje, često služe i kao kulturni centar u zajednici. Međutim, izgradnja snažnog partnerstva sa školom u svrhu razvoja zajednice ostaje veliki izazov jer se općenito ne smatra tradicionalnim elementom školovanja.

Aktivnostima u školama smo pokušali odgovoriti na ovaj izazov i potaknuti promjenu u obrazovnom procesu kako bi učenicima pružile iskustva koja služe i obrazovnim potrebama i ciljevima revitalizacije zajednice.

Škole u ruralnim zajednicama koje rade u partnerstvu s ključnim lokalnim dionicima i stanovnicima mogu imati pozitivan utjecaj na održivost zajednice. To je posebno vidljivo kada se učenicima pružaju kvalitetne prilike za sudjelovanje u učenju u zajednici. Izgradnjom i razvojem društvenog kapitala škole i djece, zajednica pomaže u razvoju odgovornih

³ Flora, c., & Flora, J. (1993). Entrepreneurial social infrastructure: A necessary ingredient. *The Annals of the American Academy*, 529, 48-58.

Sadržaj

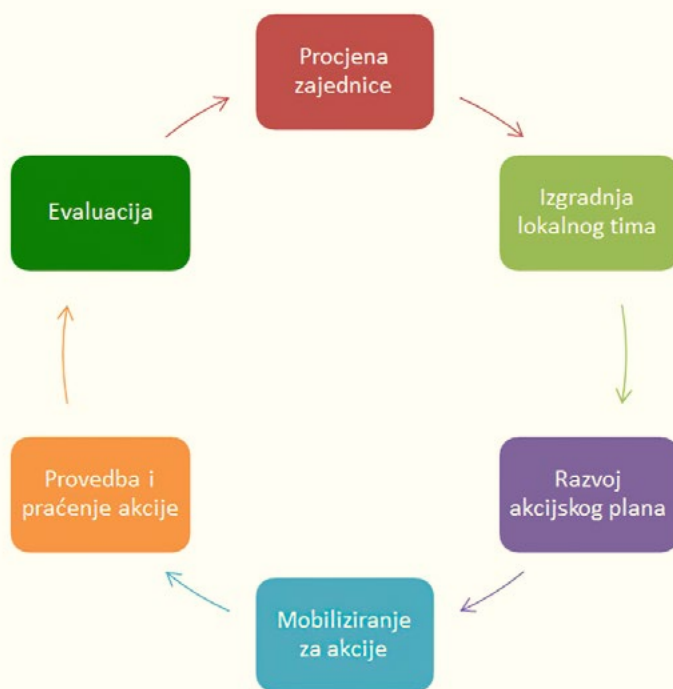
1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



građana i stvara mogućnosti za razvoj novih lidera u zajednicama. Jedan od ključnih preduvjeta za održivost ovakvih inicijativa je aktivna i kontinuirana podrška lokalnih organizacija civilnog društva, neformalnih grupa, pojedinaca i predstavnika lokalnih vlasti.⁴ Razvoj lokalnih javnih politika koje prepoznaju važnost ulaganja u ovakve i slične projekte i inicijative predstavlja zalag dugoročnog razvoja društvenog kapitala na lokalnoj razini.

4.2 Koraci organiziranja zajednice

Organiziranje zajednice prvi je korak u jačanju zajednice u cjelini, a procjena potreba zajednice jedan je od preduvjeta za odgovarajuće djelovanje unutar zajednice - *"znam što treba zajednici, znam s kojim resursima raspolazem i mogu predvidjeti utjecaj u zajednici"*.



Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

1. korak: Procjena zajednice

Procjena zajednice podrazumijeva procjenu lokalnih resursa kojima zajednica raspolaže, procjenu društvenog kapitala zajednice (ljudi, novac, infrastruktura i dr.). Cilj procjene zajednice jest povećati svijest i razumijevanje građana o međusobnoj povezanosti ulaganja u zajedničke interese i kvalitete života svakog pojedinca, osigurati konkretna znanja i vještine potrebne za djelovanje u zajednici te pružiti podršku u provedbi konkretnih inicijativa usmjerenih razvoju zajednice.

Kada je potrebno mapirati imovinu zajednice?

- ▶ Kada ne znate koja je to imovina;
- ▶ Kada je nedovoljno iskorištena;
- ▶ Kada zajednica ne može pružiti tradicionalne usluge svojim stanovnicima;
- ▶ Kada želite među stanovnicima potaknuti osjećaj ponosa;
- ▶ Kada želite osnažiti ili izgraditi odnose među ljudima.

⁴ Miller, B. (1995) The Role of Rural Schools in Community Development: Policy Issues and Implications, *Journal of Research in Rural Education*, Vol. 11, Br.3, 163-172



Prije mapiranja zajednice dobro je postaviti pitanja poput:

- ▶ *Kako izgleda moja idealna zajednica?*;
- ▶ *Kako želim da moja zajednica izgleda za 5, 10 ili 20 godina?*;
- ▶ *Kakvu ulogu će imati moja škola u ovoj zajednici za 10 godina?*;
- ▶ *Gdje će mladi ljudi iz ove zajednice raditi za 10 ili 15 godina?*

To su pitanja koja će pomoći u otkrivanju resursa zajednice, a koje možete koristiti u aktivnostima koje ste planirali. Odgovore na ta pitanja možete pronaći kroz vježbu grupnog rada zajedno sa svim članovima okupljenog lokalnog tima.

Mapiranje resursa zajednice aktivnost je koja može osvijestiti s čime sve raspolaže vaša zajednica, tko su ključni akteri u zajednici s kojima možete surađivati, ima li zajednica kvalitetnu infrastrukturu (školu, knjižnicu, društveni dom) za organizaciju željenih aktivnosti, kako iskoristiti znanja i mreže lokalnog kulturno-umjetničkog društva ili dobrovoljnog vatrogasnog društva i drugih. Mapiranjem zajednice saznajemo kakva je imovina naše zajednice.

Što sve može biti imovina zajednice?

- ▶ Ljudi;
- ▶ Vrijeme, motivacija, energija;
- ▶ Vještine, znanje, razumijevanje – iskustvo ljudi iz zajednice;
- ▶ Povjerenje (unutar zajednice, između zajednica);
- ▶ Mreže – skup međuljudskih odnosa;
- ▶ Obrti, OPG-ovi i drugi oblici privatnih poslovnih subjekata;
- ▶ Prihodi građana;
- ▶ Organizacije u kulturi;
- ▶ Udruge građana;
- ▶ Trgovačka društva;
- ▶ Vjerske organizacije;
- ▶ Financijske institucije;
- ▶ Javne ustanove i institucije;
- ▶ Javne površine (iskorištene i neiskorištene).

Za mapiranje možete koristiti tablicu iz prethodnog poglavlja, a možete napraviti i grupnu vježbu koju opisujemo u nastavku:

Potrebni materijali: plakatni papiri, samoljepljivi papirići, flomasteri, popis vrsta imovine u zajednici kao podsjetnik za sve grupe

Potrebno vrijeme: 15 – 30 minuta

Priprema: Sudionike podijelite u manje grupe po 5-7 osoba. Svaka grupa dobije jedan list plakatnog papira, samoljepljive papiriće i flomastere.

Uputa: Grupa treba napraviti pojednostavljenu kartu svoje zajednice (naznačiti glavne prometnice i neke ključne građevine radi orijentacije u prostoru). Kroz diskusiju u grupi, sudionici na papiriće bilježe prepoznatu imovinu u zajednici i papirić lijepe na odgovarajuću lokaciju na karti. Voditelj/ica ih nakon 7-8 minuta vježbe može uputiti na popis imovine u zajednici radi provjere i poticaja.

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



Kada sve grupe dovrše vježbu voditelj/ica poziva predstavnika/icu jedne grupe da predstavi svima rezultat rada grupe, odnosno prepoznatu imovinu. Neka kratko navede sve zabilježeno. Nakon toga predstavnici druge (treće, svake iduće) dopunjavaju svojim papirićima. Kada su sve grupe dopunile kartu zajednice, voditelj/ica će pozvati grupu da se osvrne na takvu sliku zajednice (Jeste li znali da sve ovo postoji u vašem mjestu? Kako sad gledate na potencijal koji postoji u vašoj zajednici?)



Nakon mapiranja resursa postavite si pitanje:

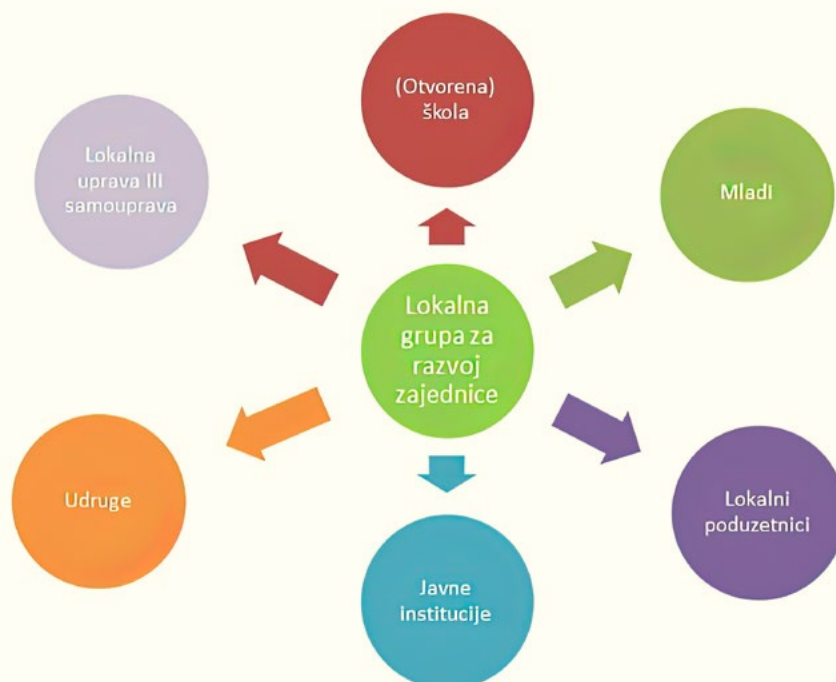
"Što, kako, za koga i s kim želimo raditi?"

2. korak: Izgradnja lokalnog tima

Lokalni tim zajednice okuplja relevantne dionike zajednice, sve one koji svojim angažmanom mogu doprinijeti razvoju zajednice u cjelini. Lokalni tim zajednice čine predstavnici različitih lokalnih inicijativa, organizacija civilnog društva (udruga, društava), lokalne i regionalne samouprave, odgojno-obrazovnog sustava (škola, vrtića) i svi zainteresirani pojedinci koji raspolažu s različitim kapitalom u zajednici (znanja, vještine, poznanstva i dr.). Lokalni tim osluškuje potrebe svih dionika zajednice i kroz kvalitetnu procjenu i organiziranje zajednice odgovara na procijenjene potrebe u zajednici (primjerice razvijanje civilnog sektora, podrška lokalnom volonterskom klubu, organizacija kampanje prikupljanja sredstava u zajednici, obnova školskog igrališta ili lokalnog parka i sl.). Lokalni tim otvoren je prema građanima, brine za opće dobro u zajednici, razvija lokalna partnerstva, razvija kulturu dijaloga i demokratskog sudjelovanja. Drugim riječima, lokalna grupa za razvoj je lokalni tim lidera u zajednici. U lokalnu grupu će škola pozvati neke od istaknutih pojedinaca/ki koji su se možda našli na popisu imovine u zajednici, ljude koji mogu pomoći u pokretanju akcije ili imaju specifična znanja, vještine i/ili utjecaj potreban za djelovanje u lokalnoj zajednici. Preporuka je u lokalni tim uključiti više osoba.

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



3. korak: Razvoj akcijskog plana

Nakon procjene potreba u zajednici i formiranja lokalnog tima za razvoj zajednice potrebno je kreirati i akcijski plan organiziranja zajednice. Prilikom kreiranja akcijskog plana pomoći će nam odgovori na neka od pitanja:

- ▶ Je li jasno koju će promjenu akcija ostvariti u kontekstu razvoja zajednice?;
- ▶ Hoće li akcija utjecati na kvalitetu života ljudi u zajednici?;
- ▶ Što će biti drugačije za ljude koji žive u zajednici nakon što akcija završi?;

Osim toga, u pripremi opisa akcije moramo se osvrnuti na sljedeće:

- ▶ Što je svrha/cilj aktivnosti?;
- ▶ Kome je aktivnost namijenjena? Koja je naša ciljna skupina?;
- ▶ Koliko će ljudi obuhvatiti?;
- ▶ Gdje će biti provedena?;
- ▶ Tko će je provesti?;
- ▶ Kada će se dogoditi i koliko će trajati?;
- ▶ Kojom će metodologijom biti provedena?;
- ▶ Koji su razlozi da izbor baš te metodologije?;
- ▶ Koji su resursi potrebni za provedbu aktivnosti?.

Uključivanje i povezivanje ključan su dio u organiziranju akcije u zajednici, zbog čega je jako važno promišljati o tome koga uključiti u planiranje i realizaciju akcije, u kojoj ulozi i s kojim resursima. Pitanja koje si postavljamo o uključivanju ostalih sudionika akcije jesu: *Kako ćemo doći do ljudi?* i *Znamo li gdje su i što ih zanima?* (Vidi Prilog 1. Primjer plana akcije).

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



Prilog 1: Primjer plana akcije

Koraci	Tko	Do kada	Resursi i podrška		Moguće prepreke i otpori	Komunikacijski plan za provedbu
			Dostupno	Potrebno		
Što je potrebno učiniti?	Tko je odgovorna osoba i provedbeni tim?	Do kojeg datuma će akcija provedbi?	Dostupni resursi	Potrebni resursi (financijski, ljudski, dozvole, suglasnosti i drugo)	Osobe i organizacije koje bi mogle pružiti otpor? Na koji način?	Pojedinci i organizacije koje bi trebalo obavijestiti/ uključiti u ove akcije
Korak 1:						
Korak 2:						
Korak 3:						

4. korak: Razvoj plana prikupljanja sredstava

Što je plan prikupljanja sredstava? Sistematičan proces osmišljen kako bi pomogao organizaciji ili lokalnom timu da prikupi sredstva potrebna za realizaciju planirane akcije u zajednici. Plan prikupljanja sredstava ne mora se odnositi isključivo na financijski dio, a sredstva potrebna za realizaciju planirane akcije moguće je prikupljati lokalno, ali i izvan zajednice (pisanjem projekata, dakle javni i privatni izvori, te od pojedinaca i/ili pravnih osoba). Prikupljanje potrebnih sredstava može se zbiti i pomoću razmjene usluga i dobara u zajednici, uz korištenje lokalnih resursa (vještina, znanja i ljudi, poput dobrovoljne ili besplatne usluge lokalnog majstora, komunalnog poduzeća ili ugostiteljskog objekta) koji se mogu identificirati iz mapirane imovine zajednice.

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



5. IZGRADNJA ZAJEDNICE KROZ LOKALNU HRANU

Ideje i primjeri GSR (Grupe solidarne razmjene)

Rhys Evans

Materijal za trenere i trenerice (prezentacija)

1. Oblici

Zelene košarice/kutije

Andelslandbruk" ("Suradnička/zadružna poljoprivreda"): Proizvođači i zajednice zajednički rade u polju

Neformalna podrška poljoprivrednoj proizvodnji

2. Suradnički/zadružni uzgoj

Zadružni uzgoj uključuje potrošače koji unaprijed plaćaju dio proizvodnje farme, obično za godinu dana. Na taj način potrošači pomažu podijeliti godišnje varijacije u prinosima.

Drugim riječima, zadružni uzgoj je dugoročna suradnja potrošača i onih koji proizvode hranu i druge poljoprivredne proizvode. Odgovornost, rizik i prinos dogovorno se dijele se između ovih strana na godinu dana.

2.1. Suradnički/zadružni uzgoj

Zadružni uzgoj se od drugih oblika izravne prodaje razlikuje po obostranoj predanost proizvodnji, te obvezi koja povezuje potrošače i proizvođače.

2.1. Suradnički/zadružni uzgoj

Model zadružnog poljoprivrednog uzgoja temelji se na **pet osnovnih načela:**

Dijalog o poljoprivrednim djelatnostima

Transparentnost financija

Dijeljeni prinos, dijeljeni rizik

Uključenost članova

Održive poljoprivredne djelatnosti

2.2. Suradnički/zadružni uzgoj

Svi ljudi ovise o hrani kako bi preživjeli, a zadružni uzgoj daje potrošačima priliku da se približe i razumiju proizvodnju hrane.

Uobičajeno je da članovi dobiju priliku i da se u različitim stupnjevima obvežu na sudjelovanje u planiranju, sjetvi, održavanju i berbi. Zadružni poljoprivredni uzgoj pruža urbanom stanovništvu priliku sudjelovanja u poljoprivrednoj zajednici te tako može zadovoljiti potrebu za kontaktom s prirodom, tlom i rastom biljaka.

2.3. Suradnički/zadružni uzgoj

2020. su u Norveškoj djelovale 52 farme zadružnog poljoprivrednog uzgoja.

I malo se razlikuju od mjesta do mjesta kako bi svi ponudili podršku lokalne zajednice poljoprivredniku i svježju hranu zajednici

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



3. Zelene košarice/kutije/gajbice

Ovdje potrošači ulaze u odnos s uzgajivačem koji im osigurava redovitu opskrbu povrćem – obično tjedno – pri čemu plaćaju unaprijed, a poljoprivrednik kontrolira sadržaj košarice (prema onome što se taj tjedan uzgoji i ubere).

Ponekad se uzgajivači udružuju kako bi povećali raznolikost proizvoda u kutiji.

Mnogi proizvođači nude recepte za kuhanje proizvoda koji se nalaze u kutiji – i redovito ih ažuriraju kako bi kupci ostali zainteresirani.

3.1. Zelene košarice/kutije/gajbice

Pozitivni aspekti:

Poljoprivrednik dobiva financijsku potporu u vitalnom razdoblju prije žetve.

Poljoprivrednik ima sigurnu prodaju većine onoga što uzgoji.

Nema posrednika između proizvođača i potrošača, što znači da poljoprivrednik dobiva maksimalan prihod, a potrošač najbolju cijenu.

Potrošač dobiva najsvježiju hranu.

Potrošač je spreman konzumirati voće i povrće koje nije u skladu sa strogim estetskim standardima supermarketa.

Potrošač se može susresti s hranom koja mu nije poznata.

Kratak opskrbni lanac.

Ovaj oblik jača lokalne odnose i identitete.

3.2. Zelene košarice/kutije/gajbice

Negativni aspekti:

Poljoprivrednik se mora više vremena baviti potrošačima (bez posrednika koji bi to napravio).

Postoje geografska ograničenja dosega dostave košarica.

Postoje ograničenja broja kupaca koji se mogu uslužiti.

Potrošači moraju prihvatiti sve povrće/voće koje im se isporuči.

Mora se dodatno povesti računa kako bi se osigurala dobra vrijednost i za poljoprivrednika i za potrošača.

4. GSR – Grupe solidarne razmjene

Svi ovi modeli imaju za cilj povezati poljoprivrednike s lokalnim zajednicama izravnim kontaktom.

Ovaj oblik nazivamo Grupe solidarne razmjene (GSR) i predstavlja rastuću alternativu uobičajenim industrijskim modelima poljoprivredne proizvodnje.

4.1. GSR – Grupe solidarne razmjene

Poanta je da moderna industrijska poljoprivreda odvaja proizvođača od njihove zajednice potrošača.

Općenito, poljoprivredni proizvođači nikad nemaju izravnu komunikaciju s onima koji jedu hranu koju proizvode.

Umjesto toga, poljoprivredni proizvođači imaju posla s posrednicima, veletrgovcima i velikim tvrtkama koje obično dodaju brojne troškove u konačnu cijenu hrane; povećavaju ugljični otisak u predugačkom distribucijskom lancu; i koje kontroliraju što se može uzgajati, a što ne.

Sadržaj

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

9. _____

10. _____



4.2. GSR – Grupe solidarne razmjene

GSR sheme imaju namjeru premostiti taj jaz između proizvođača i potrošača

I smanjiti kilometražu hrane povezujući lokalne potrošače i proizvođače

I suprotstaviti se sve većoj otuđenosti između modernih potrošača (osobito urbanih) i proizvodnje hrane koju jedu.

U tom procesu GSR gradi osjećaj zajednice izgradnjom mreže potrošača usredotočenih na specifičnu i lokalnu proizvodnju hrane.

5. Ostali modeli

Sve je veći trend poslovanja tipa "Food Story".

U slučaju Food Storyja kupci odlaze u trgovinu po kutiju koja sadrži sve već pripremljene sastojke za određeni obrok.

Tvrde da pripremu i konzumaciju svježe hrane čine brzom i jednostavnom, posebno za zaposlene urbane stanovnike. Na primjer, kažu da priprema jela iz njihove kutije neće trajati više od istog vremena kao i zagrijavanje smrznutih jela.

5.1. Ostali modeli

"Hello Fresh" je vjerojatno najpopularniji, međunarodni brend i najbolji u smislu onoga što se nalazi u kutiji. Međutim, sadržaj dolazi od stručnjaka za kutije, a ne izravno od poljoprivrednog proizvođača. Drugim riječima, njihova specijalnost je potrošač, a ne uzgoj hrane.

U tim kutijama (koje su gotovo uvijek od stiropora) sastojci su pred-pripremljeni (izrezani i zamotani) i spremni za kuhanje. Uz proizvode uvijek ide recept.

Ovi modeli su relativno skupi jer uključuju veliki broj predradnji kako bi se osiguralo da se brzo i jednostavno pripremi hrana od isporučenih sastojaka.

6. Regenerativna poljoprivreda

I za kraj, tu je naravno i *Regenerativna poljoprivreda!*

Koja se temelji na pristupu „bez-motike“ i korištenju komposta umjesto gnojiva i kemikalija.

Ali također često koristi GSR za povećanje vrijednosti onoga što se proizvodi na farmi.

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____





6. REGENERATIVNA POLJOPRIVREDA

Kultiviranje održive budućnosti

Rhys Evans i Johan Barstad

Regenerativna poljoprivreda holistički je pristup poljoprivredi koji nastoji pomladiti i poboljšati zdravlje zemlje, poboljšati biološku raznolikost i stvoriti otporne ekosustave. Za razliku od konvencionalnih poljoprivrednih praksi koje često iscrpljuju prirodne resurse i degradiraju okoliš, regenerativna poljoprivreda ima za cilj vratiti zdravlje tla, promicati sekvestraciju ugljika i poticati održivu proizvodnju hrane.

Ključna načela regenerativne poljoprivrede:

Zdravlje tla: U središtu regenerativne poljoprivrede je naglasak na zdravlju tla. Prakse kao što su pokrovni usjevi, minimalna obrada tla i različiti plodoredi koriste se za poboljšanje strukture tla, povećanje organske tvari i promicanje korisne mikrobne aktivnosti. Zdravo tlo ne samo da povećava prinose, već također ublažava eroziju i poboljšava zadržavanje vode.

Bioraznolikost : Regenerativna poljoprivreda prepoznaje važnost različitih ekosustava. Sadnjom raznih usjeva, korištenjem pokrovnih usjeva i integracijom stoke, farmeri mogu poboljšati bioraznolikost na svojim zemljištima. Ovaj pristup pomaže u prirodnom prekidanju ciklusa štetočina i bolesti i smanjuje ovisnost o kemijskim dodacima.

Upravljanje vodama : Održivo korištenje vode ključna je komponenta regenerativne poljoprivrede. Tehnike kao što su skupljanje kišnice, konturno oranje i agrošumarstvo pomažu u učinkovitom upravljanju vodnim resursima, smanjuju otjecanje i sprječavaju eroziju tla. To zauzvrat pridonosi poboljšanoj kvaliteti i dostupnosti vode.

Izdvajanje ugljika : Jedna od značajnih ekoloških prednosti regenerativne poljoprivrede je njezina sposobnost izdvajanja ugljika u tlu. Biljke fotosintezom hvataju ugljični dioksid iz atmosfere, a ugradnjom organske tvari bogate ugljikom u tlo poljoprivrednici mogu pohraniti ugljik i ublažiti klimatske promjene.

Prednosti regenerativne poljoprivrede:

Ublažavanje klimatskih promjena: regenerativna poljoprivreda igra ključnu ulogu u ublažavanju klimatskih promjena izdvajanjem ugljika u tlu, smanjenjem emisija stakleničkih plinova i povećanjem ukupne otpornosti ekosustava.

Poboljšana plodnost tla: Poticanjem zdravlja tla, regenerativne prakse poboljšavaju plodnost, dostupnost hranjivih tvari i zadržavanje vode. To dovodi do povećane poljoprivredne produktivnosti i otpornosti na ekstremne vremenske prilike.

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



Očuvanje biološke raznolikosti: Naglasak na raznolikim usjevima i ekosustavima pomaže u očuvanju i poboljšanju bioraznolikosti, promičući zdravlje oprašivača, prirodnih grabežljivaca i drugih bitnih komponenti ekosustava.

Ekonomska otpornost: Dok prijelaz na regenerativne prakse može zahtijevati početna ulaganja i prilagodbu, dugoročne koristi uključuju smanjene ulazne troškove, povećane prinose i poboljšanu otpornost na negativne okolišne promjene.

Regenerativna poljoprivreda predstavlja promjenu paradigme prema održivoj i ekološki prihvatljivoj poljoprivrednoj praksi. Usredotočujući se na međupovezanost tla, biljaka, životinja i okoliša, nudi obećavajući put prema otpornijem i regenerativnijem sustavu hrane.

Regenerativna poljoprivreda se naziva različitim pojmovima (Regen Ag, Regenerativna ispaša, Regenerativno vrtlarstvo), a svi ovi pojmovi i pristupi stvaraju novu vrstu razvoja nazvanu Regenerativni razvoj!

6.1. Regenerativni razvoj: njegovanje uspješnih zajednica i ekosustava

Regenerativni razvoj je sveobuhvatan i napredan pristup planiranju, projektiranju i izgradnji zajednica i okoliša koji ne samo da se održavaju, već aktivno doprinose obnovi i poboljšanju okolnih ekosustava. Za razliku od tradicionalnih modela razvoja koji mogu iscrpiti prirodne resurse i naštetiti lokalnim ekosustavima, regenerativni razvoj nastoji stvoriti prostore koji potiču ekološko zdravlje, društvenu dobrobit i ekonomsku vitalnost.

Primjer iz prezentacije:

(Iz razgovora s domorodačkim starješinom koji upravlja okolišem rijeke u Kanadi za vrstu ribe koje je nekada bilo u tolikom izobilju da je postala svojevrsna valute za trgovanje)

"Naši preci nisu radili na 'održivost'. Umjesto toga, radili su na 'izobilju' - željeli su da ekosustavi proizvode ne samo isto kao prije, već da proizvode više!"

Ključna načela regenerativnog razvoja:

Holističko razmišljanje o sustavima: Regenerativni razvoj obuhvaća holističku perspektivu, promatrajući projekte kao sastavne dijelove većih sustava. Razmatra međupovezanost prirodnih, društvenih i gospodarskih elemenata, prepoznajući da promjene u jednom aspektu mogu imati kaskadne učinke na cijeli sustav.

Obnova ekosustava: U središtu regenerativnog razvoja je predanost obnovi i poboljšanju ekosustava. To ne uključuje samo minimiziranje utjecaja na okoliš, već i aktivno djelovanje na revitalizaciji prirodnih staništa, bioraznolikosti i usluga ekosustava.

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



Angažman zajednice: Regenerativni razvoj naglašava suradnju i angažman s lokalnim zajednicama. Uključivanjem stanovnika, poduzeća i drugih dionika u procese planiranja i donošenja odluka, veća je vjerojatnost da će projekti zadovoljiti jedinstvene potrebe i težnje ljudi kojima služe.

Kulturna održivost: Osim fizičkih struktura, regenerativni razvoj cijeni i čuva kulturnu baštinu. Nastoji integrirati lokalne tradicije, znanje i identitet u tkivo zajednice, njegujući osjećaj pripadnosti i kontinuiteta.

Obnovljiva energija i učinkovitost resursa: Uključivanje obnovljivih izvora energije i resursno učinkovitih tehnologija ključni je aspekt regenerativnog razvoja. To uključuje upotrebu održivih građevinskih materijala, energetske učinkovite dizajne i promicanje kružnih gospodarstava za smanjenje otpada.

Društvena jednakost: Regenerativni razvoj posvećen je stvaranju uključivih i pravednih prostora. Bavi se pitanjima socijalne pravde, pristupačnosti i priuštivosti kako bi se osiguralo da dobrobiti razvoja dijele svi članovi zajednice.

Prednosti regenerativnog razvoja:

Otpornost okoliša: Aktivnim obnavljanjem i podržavanjem lokalnih ekosustava, regenerativni razvoj povećava ukupnu otpornost okoliša na klimatske promjene, prirodne katastrofe i druge izazove.

Dobrobit zajednice: Naglasak na angažmanu zajednice, kulturnoj održivosti i društvenoj jednakosti doprinosi stvaranju živahnih i zdravih zajednica u kojima se ljudi osjećaju povezanim i podržanim.

Ekonomska održivost: Regenerativni razvoj nastoji stvoriti gospodarske sustave koji su i uspješni i održivi. To često uključuje potporu lokalnim poduzećima, promicanje zelenih tehnologija i poticanje otvaranja radnih mjesta unutar zajednice.

Dugoročna održivost: Za razliku od kratkovidnih razvojnih praksi, regenerativni razvoj ima za cilj dugoročnu održivost. Uzimajući u obzir potrebe sadašnjih i budućih generacija, potiče trajna i prilagodljiva rješenja.

U biti, regenerativni razvoj je transformativni pristup koji nastoji ići dalje od pukog smanjenja negativnih utjecaja, aktivno radeći na regeneraciji i poboljšanju okoliša i zajednica koje dotiče. Predstavlja promjenu paradigme prema skladnijem i održivijem odnosu između ljudskih aktivnosti i prirodnog svijeta.

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



6.2 Regenerativno vrtlarstvo: njegovanje zemlje, biljaka i ljudi

Regenerativno vrtlarstvo je ekološki i održivi pristup uzgoju biljaka koji nadilazi tradicionalne vrtlarske metode. Ukorijenjeno u načelima zdravlja tla, bioraznolikosti i otpornosti ekosustava, regenerativno vrtlarstvo nastoji stvoriti uspješna, samoodrživa okruženja koja koriste ne samo biljkama, već i širem ekosustavu i dobrobiti ljudi.

Ključna načela regenerativnog vrtlarstva:

Regeneracija tla: Središnji dio regenerativnog vrtlarstva je fokus na izgradnju i održavanje zdravog tla. Prakse kao što su kompostiranje, pokrivanje usjeva i minimalno ometanje poboljšavaju strukturu tla, sadržaj hranjivih tvari i mikrobnu raznolikost. Zdravo tlo podržava snažan rast biljaka, poboljšava zadržavanje vode i izdvaja ugljik.

Bioraznolikost: Poticanje bioraznolikosti u vrtu oponaša prirodne ekosustave. Sadnja raznih usjeva, uključujući domaće biljke i biljke pogodne za oprašivače, privlači korisne kukce i promiče uravnotežen ekosustav. Raznovrsne sadnje također pomažu u otpornosti na nametnike i bolesti bez potrebe za kemijskim intervencijama.

Očuvanje vode: Regenerativno vrtlarstvo naglašava učinkovitost i očuvanje vode. Tehnike kao što su malčiranje, skupljanje kišnice i odabir biljaka otpornih na sušu smanjuju potrošnju vode, minimiziraju otjecanje i pridonose ukupnoj održivosti vode.

Bez oranja/bez motike i minimalno ometanje: Izbjegavanje pretjerane obrade tla pomaže u održavanju strukture i zdravlja tla. Prakse bez-motike ili s minimalnom upotrebom motike sprječavaju eroziju tla, štite korisne organizme u tlu i pridonose dugoročnoj plodnosti tla.

Popratna sadnja: Strateška sadnja komplementarnih usjeva poboljšava cjelokupno zdravlje i produktivnost vrta. Popratna sadnja može odvratiti štetnike, poboljšati dostupnost hranjivih tvari u tlu i maksimalno iskoristiti prostor.

Prednosti regenerativnog vrtlarstva

Izdvajanje ugljika: Praksom poput pokrivanja usjeva i malčiranja, regenerativno vrtlarstvo pridonosi vezivanju ugljika u tlu. To pomaže u ublažavanju klimatskih promjena hvatanjem ugljičnog dioksida iz atmosfere i skladištenjem u tlu.

Zdravi ekosustavi: promicanjem bioraznolikosti i stvaranjem uravnoteženog ekosustava, regenerativno vrtlarstvo podržava prisutnost korisnih insekata, ptica i drugih divljih životinja. To potiče otporno i skladno vrtno okruženje.

Smanjeni unos kemikalija: Regenerativno vrtlarstvo smanjuje oslanjanje na sintetička gnojiva i pesticide. To ne samo da smanjuje utjecaj na okoliš, već također pomaže u sprječavanju razvoja otpornih štetočina i podržava zdravlje korisnih organizama.

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



Proizvodi bogati hranjivim tvarima: Zdravo tlo daje voće i povrće bogato hranjivim tvarima. Regenerativno vrtlarstvo usmjereno je na zdravlje tla, što rezultira hranjivijim i aromatičnijim usjevima.

Povezanost s prirodom: Bavljenje regenerativnim vrtlarstvom potiče dublju povezanost s prirodom. Provođenje vremena u vrtu, promatranje prirodnih procesa i rad u skladu s okolišem mogu pozitivno utjecati na psihičko blagostanje.

Regenerativno vrtlarstvo predstavlja transformativni pristup uzgoju biljaka koji prepoznaje međusobnu povezanost zdravlja tla, bioraznolikosti i održivih praksi. Njegujući zemlju, regenerativni vrtlari doprinose dobrobiti Zemlje, bujanju biljaka te zdravlju i sreći ljudi.

Regenerativno urbano vrtlarstvo preuzima principe regenerativne poljoprivrede i primjenjuje ih na male vrtove, ne nužno za proizvodnju hranu. U ovom su slučaju u središtu pozornosti javne zelene površine, posebice one s drvećem ili grmljem, iako, naravno, može uključivati urbane vrtove, male zelene tržnice i druge namjene

Zbog svoje učinkovitosti na malim vrtnim parcelama, regenerativno urbano vrtlarstvo je idealan način za građane da upravljaju lokalnim zelenim površinama, a za lokalnu vlast da smanje rashode, uključe lokalno stanovništvo u održavanje i poboljšanje okoliša, te u stvaranje zelenog gradskog prostora.

Dva su važna elementa regenerativnog urbanog vrtlarstva:

- ▶ Sudjelovanje građana u procesu („više ruku više uradi“)
- ▶ lokalna proizvodnja odgovarajućih komposta od skupljenog organskog otpada kao što su pokošena trava, otpalo lišće i usitnjeno drvo.

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

Uključivanje lokalnog stanovništva u proizvodnju i održavanje specifičnih urbanih vrtova nudi nekoliko ključnih prednosti:

- ▶ Osnažuje ljude da svoje lokalno okruženje učine boljim
- ▶ Koristi lokalno znanje za poboljšanje razvoja
- ▶ Nudi manje troškova i otpada općini
- ▶ Stvara plodno okruženje za veće sudjelovanje građana u procesima koji izravno utječu na njihove živote.

Nekoliko riječi o kompostu

Jedna ključna značajka regenerativne poljoprivrede je razumijevanje da ne postoji takva stvar kao što je "kompost", već da postoji mnogo različitih "komposta"!

Na primjer, kompost može biti bogat gljivicama – idealno za šume i plantaže drveća; može biti bogat bakterijama – idealno za uzgoj biljaka. Nadalje, takve komposte možemo proizvoditi ovisno o vrsti organskog materijala koji u njih stavljamo. Na primjer, korištenjem



velikog udjela usitnjenog drva stvara se kompost s visokim sadržajem gljivica. Rast željenog života u tlu (tj. gljivica ili bakterija) može se potpomoći 'cijepljenjem' "kompostnog čaja" – otopine na bazi vode s visokim sadržajem spora (za gljivice) ili bakterija. Kada se prska po hrapama komposta, to potiče specifičnu vrstu života koju tražimo u tlu. Dobro aerobno kompostiranje nema mirisa, a njegova se proizvodnja može urediti tako da i drugi negativni ishodi procesa budu prihvatljivi.

Korištenje komposta igra ključnu ulogu u regenerativnoj poljoprivredi iz nekoliko važnih razloga:

1. Obogaćivanje tla organskom tvari: Kompost je bogat organskom tvari koja poboljšava strukturu tla, povećava njegovu sposobnost zadržavanja vode te potiče mikroorganizme u tlu. Organska tvar u tlu je ključna za plodnost i zdravlje tla.

2. Povećanje biološke raznolikosti: Kompost pridonosi povećanju biološke raznolikosti u tlu. Mikroorganizmi, poput bakterija i gljivica, koje sadržava kompost, podržavaju raznolik ekosustav tla. Ova biološka raznolikost igra ključnu ulogu u procesima razgradnje organske tvari, ciklusima hranjiva te općenito u održavanju zdravog tla.

3. Smanjenje potrebe za kemijskim gnojivima: Korištenje komposta može smanjiti potrebu za kemijskim gnojivima jer pruža prirodne hranjive tvari biljkama. Time se potiče održiviji pristup poljoprivredi, smanjujući negativne utjecaje kemikalija na okoliš.

4. Povećanje otpornosti tla na bolesti i štetočine: Zdravo tlo, obogaćeno kompostom, ima veću otpornost na bolesti i štetočine. Povećana biološka aktivnost u tlu može potaknuti prirodne mehanizme obrane biljaka, smanjujući potrebu za pesticidima.

5. Smanjenje erozije tla: Kompost poboljšava strukturu tla, čineći ga otpornijim na eroziju. To je posebno važno u regenerativnoj poljoprivredi koja teži očuvanju tla i smanjenju gubitka tla uslijed vjetrova ili vode.

6. Podrška održivom ciklusu hranjiva: Kompost sadrži različite hranjive tvari koje se polako oslobađaju u tlu. To podržava održiv ciklus hranjiva, sprječavajući prekomjerno ispiranje hranjiva u podzemne vode ili površinske vode.

Kombinacija ovih faktora čini korištenje komposta važnim alatom u praksi regenerativne poljoprivrede, koja se fokusira na obnavljanje zdravlja tla, očuvanje okoliša te dugoročnu održivost poljoprivrednih sustava.

Nova znanja : biljke rastu u nekromasi (i nekromasa izdvaja ugljik)

*"Mrtvi mikroorganizmi nakupljaju se u tlu dok se njihovi stanični ostaci lijepo za mineralnu matricu. Njihova mrtva biomasa može činiti čak 50% bazena organske tvari u tlu. To znači da je mrtva mikrobna biomasa u tlu jedna od najvećih zaliha organskog ugljika na planetu."*⁵

⁵ Ref: Jennifer Pett -Ridge, voditeljica projekta LLNL i voditeljica Ureda za znanost Ministarstva energetike "Mikrobi opstaju" Znanstveno fokusno područje mikrobioma tla (SFA): Noah W. Sokol et al, Život i smrt u mikrobiomu tla: koliko je ekološki procesi utječu na biogeokemiju, *Nature Reviews Microbiology* (2022.)

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



Primjer:

- ▶ HGUt je prije nekoliko godina vodio probne parcele na lokalnoj farmi
- ▶ Bilo je to najsušnije ljeto zabilježeno u našem dijelu Norveške
- ▶ Većina polja bila je smeđa i suha
- ▶ Naše parcele su napravljene postavljanjem smeđeg papira na travnjak, prekrivanjem kompostom i sadnjom za potpuni pokrov tla.

(sve slike Dag Jørund Lønning)



Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

Unatoč tome što nije bilo kiše ili navodnjavanja, parcele kupusnjača su uspjevale! Nadalje, bilo je vrlo malo korova! A kvaliteta tla – njegova struktura, hranjivost u njemu i 'prostor za rast' jer nije sabijeno teškim poljoprivrednim strojevima – vrlo je visoka!



7. EKONOMIJA DIJELJENJA

Imamo li novog cara ili samo novo ruho?

Johan Barstad

Materijal za trenere i trenerice (prezentacija)

1. Ekonomija dijeljenja

... Ekonomski model koji se temelji na direktnom (*peer-to-peer* ili *P2P*) stjecanju, pružanju ili dijeljenju usluga i proizvoda koje je često podržano lokalnim društvenim mrežama.

Ekonomija dijeljena uključuje kratkoročne direktne transakcije kojima se koriste neaktivna sredstva i usluge ili se potiče suradnja.

- ▶ Ekonomija dijeljenja često uključuje neki oblik online platforme društvene mreže kojom se povezuje kupac i prodavač.
- ▶ Ekonomija dijeljenja ubrzano raste i razvija se, ali se suočava i sa značajnim izazovima, poput regulatorne nesigurnosti i brige oko iskorištavanja⁶.

2. Ne trebate posjedovati kravu da biste pili mlijeko....

- ▶ Potrebno je biti oprezan!
- ▶ Najgori scenarij – osoba može postati ovisna o velikim igračima – čak i više nego danas
- ▶ Kao vlasnici sredstava, mogu postavljati uvjete – i mi možemo ne biti u povoljnoj poziciji za pregovore
- ▶ Kao što je to slučaj i sa recikliranjem, dijeljenje mora postati „stvarno i jednako“. Ovo implicira stvari poput: korisničke kontrole, osnaživanje/jačanje društvene angažiranosti i uključenosti

3. Google

Google pretraga pojma „dijeljena ekonomija“ je vratila više od 66 0 milijuna rezultata!

The screenshot shows a Google search for "sharing economy". The search bar contains "sharing economy" and the search button is visible. Below the search bar, there are filters for "Alle", "Bilder", "Nyheter", "Baker", "Videoer", and "Mer". The search results show "Omtrent 661 000 000 resultater (0,47 sekunder)". The first result is from "Annonse" on "https://www.rentle.io/" with the title "What is the sharing economy: definition, examples, and pros &...". The snippet below the title reads: "Rentle is the perfect choice if you are looking for all-in-one rental booking system. Start renting your products with Rentle. Inventory Management. Multiple Locations. Online Store." Below this, there are several links: "See Example Rental Stores", "Rent & Sell With Rentle", "Pricing", and "Product Updates". At the bottom of the search results, there is a definition: "What is a Sharing Economy? A sharing economy can be described as an economic model in which goods and resources are shared by individuals and groups in a collaborative way such that physical assets become services. The sharing economy's growth has been facilitated through advances in big data and online platforms. 7. nov. 2022". To the right of the definition is a diagram titled "Sharing Economy" showing a network of people and resources.

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

⁶ <https://www.investopedia.com/terms/s/sharing-economy.asp> posjećeno 25. lipnja 2019. godine



4. Korijeni/principi dijeljene ekonomije sežu daleko u prošlost – ali se povezuje i sa najmodernijim tehnologijama

- ▶ Rana društva su svakodnevno rješavala probleme, oslanjajući se na svoje sugrađane – suradnička rješenja, dijeljenje u grupi, briga za slabije...
- ▶ Možemo pronaći primjere posudbe, razmjene, poklanjanja...
- ▶ Najveći broj rješenja koje vidimo danas su podržana i promovirana zahvaljujući napretku tehnologije. Može se reći da smo povezaniji radi tehnologije.
- ▶ Najpoželjniji modeli bazirani na dvostrukim tržištima, tržištima koja se baziraju na IKT, razvijana i održavana od strane trećih osoba sa ciljem omogućavanja ekonomije dijeljenja

5. Dvostruka tržišta

- ▶ Tržišta u kojem jedna/nekoliko platformi omogućuju interakciju između proizvođača (prodavača) i krajnjeg korisnika (kupca) i privlači sudionike nudeći im povoljne uvjete („cijena nije previsoka“) (Rochet og Tirole 2006)
- ▶ Mogu biti samo fizička (seoska tržnica - u tom slučaju tržnica je platforma), ili se odvija preko digitalnih platformi (npr. Uber i AirBnB)

6. Informacijska tehnologija (IKT)

- ▶ Omogućava kontrolu nad mnoštvom stvari i pitanja - kao i njihovu upotrebu i lokaciju
- ▶ Omogućava praćenje nas samih (pametni telefoni)
- ▶ Ne samo da mogu povezati stvari s nama, već se i stvari povezuju s drugim stvarima -
Internet stvari:
 - ▶ hladnjaci mogu nadzirati cijenu struje i kada je najjeftinija
 - ▶ uređaji mogu nadzirati sami sebe i izvještavati o potrebnom održavanju
 - ▶ Ulov ribe se može podijeliti i prodati čim se ulovi, drvo se automatski analizira i vrednuje putem stroja za sječu radi postizanja optimalne cijene kod pravog kupca
 - ▶ Značajno smanjuje vrijeme te rad posrednika (*peer-to-peer*)

7. Široki spektar...

- ▶ Financije; *Crowdfunding* (skupno financiranje) , Kickstarter i ostale platforme za financiranje i direktna rješenja (*peer-to-peer*)
- ▶ Dizajn; *Crowdsourcing* (postupak dobivanja potrebnih usluga, ideja ili podataka od neodređene skupine ljudi), strukture otvorenog koda i mnoštvo modela za suradnju
- ▶ Promjene u industrijskom pristupu – težnja za održivim (kružnim) i uvjetima po mjeri, kvaliteta života i promišljanje vlasništva
- ▶ Pristup se podržava i promovira i zapravo pokazuje da je ujedno i jeftiniji jednostavniji i poželjniji (okolišno) te osigurava veću zaradu

8. Obvezni zahtjevi

8.1.a) Trajnost

- ▶ Ekonomija dijeljenja se mora fokusirati na dugovječnosti
- ▶ Smanjivanje otpada i ne odlaganje rješavanja problema za budućnost

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



8.2. b) Korisnost

- ▶ Stvarati prostor za pretvaranje „otpada“ u korisna dobra
- ▶ Cilj smanjivanja ukupne potrošnje (npr. prijevoz)
- ▶ Smanjivanje materijalnih troškova i troškova energije kroz dugovječnost i intenzivnije korištenje
- ▶ Usmjerenost na lokalnu dimenziju kod povezivanja proizvodnje i potrošnje

9. Osjećaj zajedništva

- ▶ Ekonomija dijeljenja gradi ili obnavlja osjećaj zajedništva
- ▶ Poboljšava društveni kapital, inovacije i poduzetništvo

10. Zašto (kako) je ekonomija dijeljenja bitna u poduzetništvu zajednice

- ▶ Promovirajući učinkovitije korištenje, smanjivanjem potrebe za osobnim vlasništvom/kontrolom nad stvarima
- ▶ Koliko se prosječno dnevno automobil kreće?
- ▶ Manje od 5% dnevno!
- ▶ Koliko se često kućni uređaji ili električni vrtni uređaji koriste?
- ▶ Manje od od 1%

11. Aplikacije za dijeljenje vozila (car sharing)

- ▶ Uber, Bolt
- ▶ Neighbourcar
- ▶ Lokalne grupe za dijeljenje automobila
- ▶ ...
- ▶ Danas postoje jednostavne aplikacije koje omogućuju poduzetnim ljudima postaviti modele dijeljenja, čak i u malim, ruralnim sredinama
- ▶ Mogu pokrenuti pružanje usluga samo s vlastitim automobilom i mobitelom kao jedinim alatom...

12. Naboen (Susjed)

- ▶ Aplikacija/ platforma za dijeljenje kućnih, vrtlarskih, hobističkih i sličnih alata/opreme
- ▶ Bazira se na povećanom znanju o
- ▶ Koliko malo vremena koristimo stvari koje su u „našem vlasništvu“
- ▶ Moderni, efikasni domovi su mali i nemaju prostora za mnoge stvari..
- ▶ Spremnost ljudi da plate uslugu.

13. Hakerska etika

- ▶ Fokus je na izvedbi (usluga koju pružaju) više nego na proizvodu
- ▶ Vrijednost (i spremnost na plaćanje) je povezana sa korisnošću pa time posrednici postaju manje važni –također prilikom definiranja cijene
- ▶ Potreba za „tajnovitošću“ je smanjena jer je vrijednost povezana sa iskustvima kupaca
- ▶ Rezultat je otvorenost i dijeljenje kao principi za razvoj aplikacija i platformi, obzirom da su oni manje alati za stvaranje bogatstva, a više alati za olakšanje zadovoljstva kupaca

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



8. GRAĐANSKA ZNANOST (ZNANOST ZAJEDNICE)

Što je to i kako je možemo koristiti u svojim zajednicama?

Johan Barstad

Materijal za trenere i trenerice (prezentacija)

1. 17 globalnih ciljeva održivog razvoja



2. Održivost

Smatra se težnjom za stabilnošću, postizanjem odgovornosti

Ocjenjuje se pomoću posebnih skupova pokazatelja

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____





3. Održivost (procesno-usmjeren pogled)

Fokus je na interakciji između sektora

Što se događa kada se interesi susretnu?

Kako se dolazi do rješenja/prijedloga i kako ih se ostvaruje

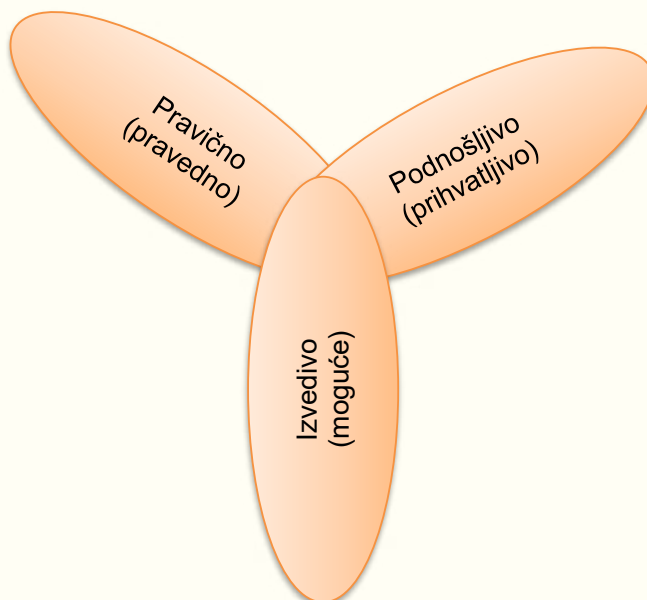
Sustav stalnih promjena umjesto stabilnih struktura



4. Normativna prosudba!

Uspjeh se oslanja na stvarnu spremnost društava/zajednica da provedu

Potreba za procesima razvoja politika koji su usredotočeni na mobilizaciju, razmjenu i implementaciju ideja (sposobnost provedbe)



5. Potreba da se zajednica uključi

Definiranje što su "naši kritični problemi"

Otkrivanje naših snaga i mogućnosti (Imovina/kapital zajednice)

Jačanje naših uvjerenja da to možemo

I naše razumijevanje zašto je to potrebno

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



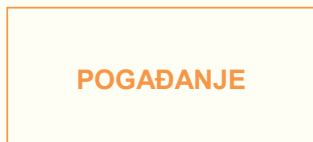
6. Građanska znanost/znanost zajednice

Građanska znanost je praksa sudjelovanja javnosti i suradnje u znanstvenom istraživanju radi povećanja znanstvenog znanja.

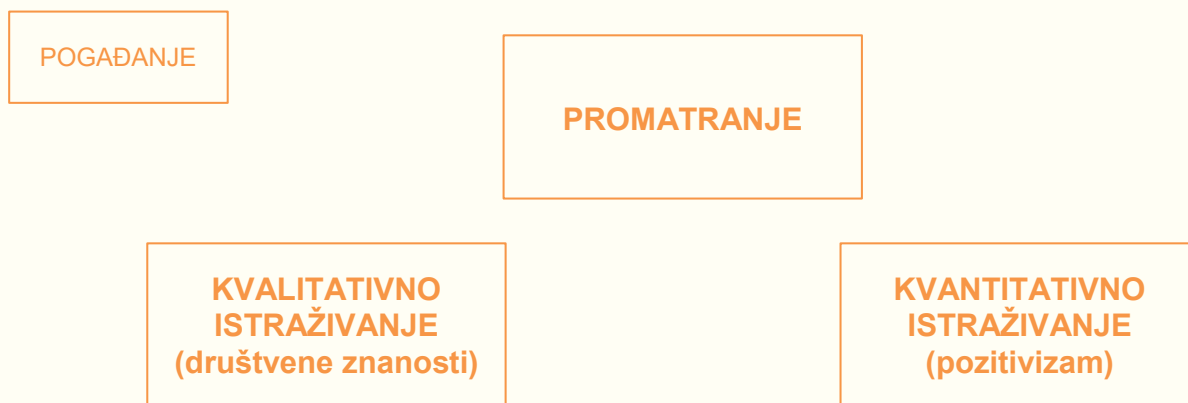
Kroz građansku znanost ljudi dijele i doprinose programima praćenja i prikupljanja podataka.

Često (ne uvijek) je dio zajedničkog projekta s profesionalnim znanstvenicima

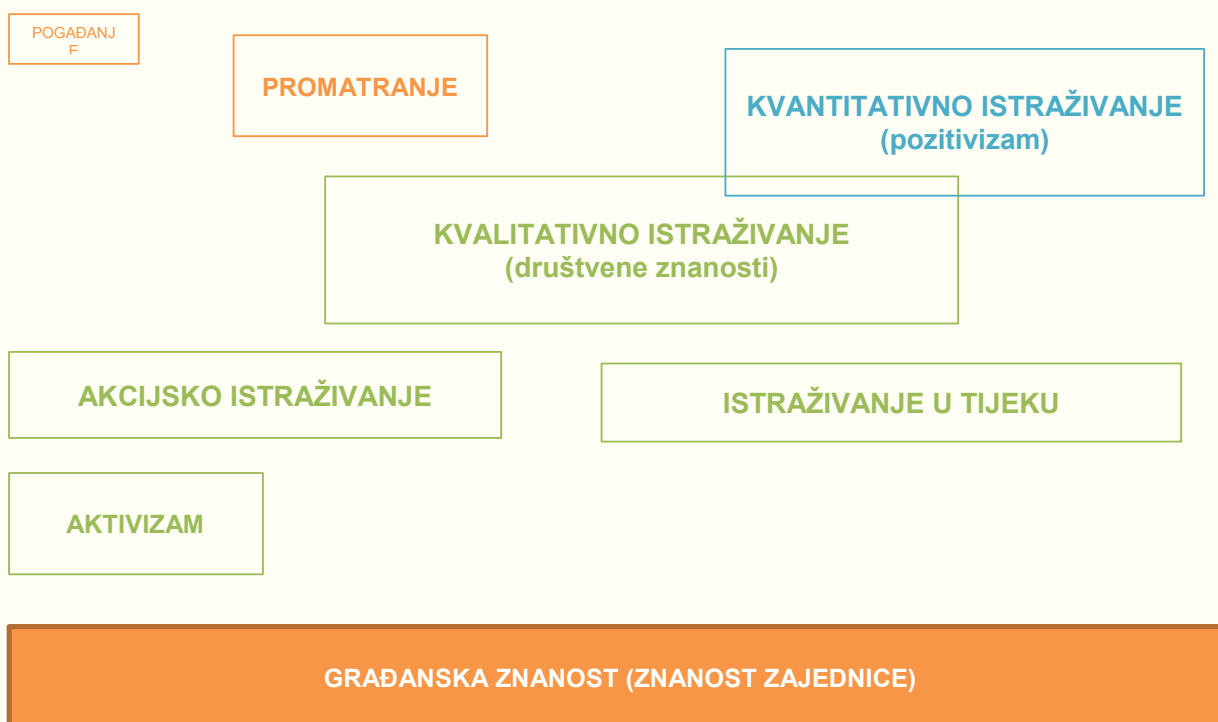
7.



8.



9.

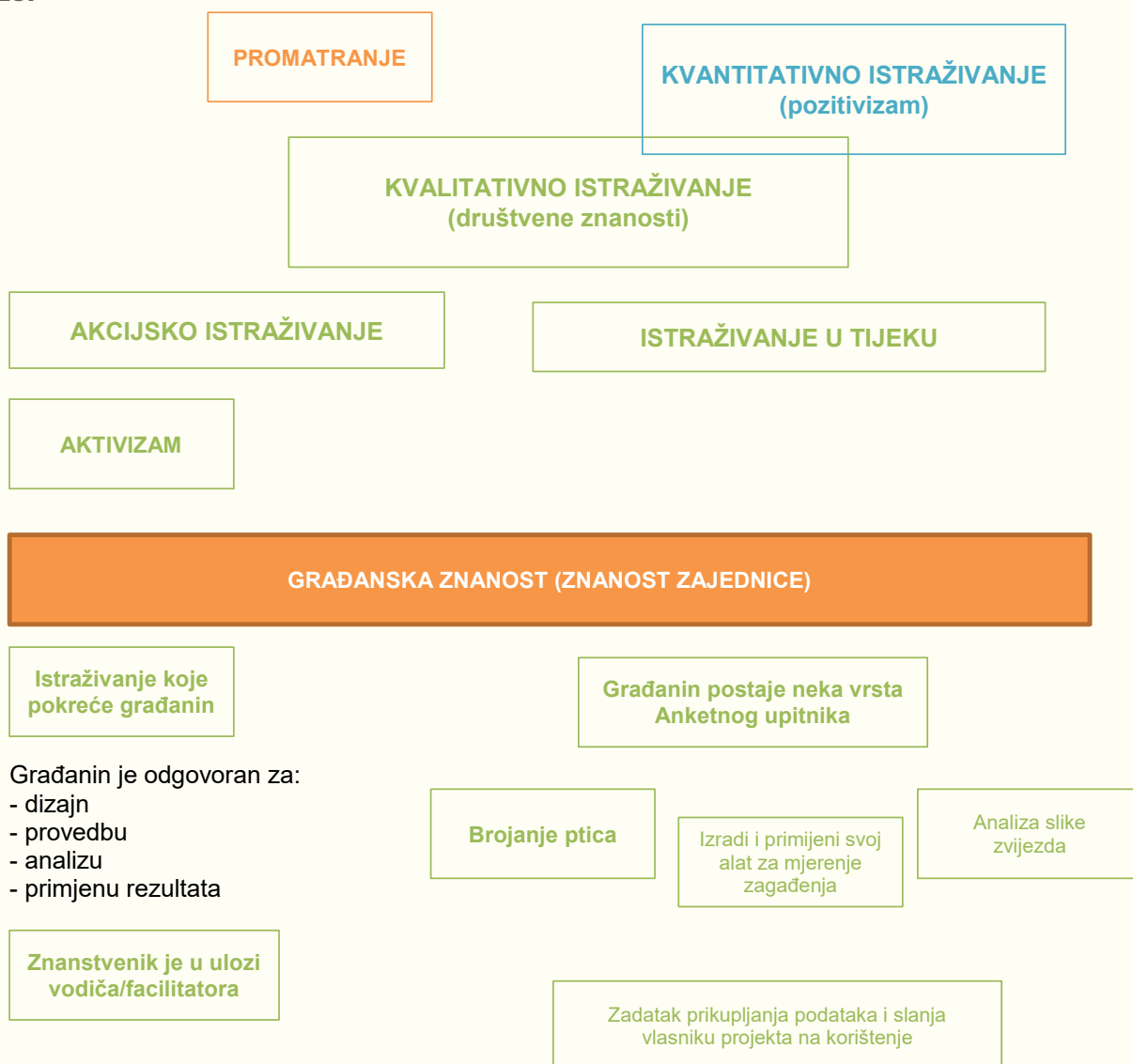


Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



10.



11. Izazovi

Ovlasti

- ▶ Odlučiti što je relevantno – i zašto (tko odlučuje?)

Kontrola (znanstveno: pozitivizam dominira)

- ▶ Višestruki izvori za zabunu
 - Ali – nema razloga da bude gore nego u drugim istraživanjima gdje je potrebna/ korištena pomoć

Zasluge

- ▶ Tko će biti imenovan kao autori?

Vrijeme

- ▶ Vi ovisite o drugima da vam daju vrijeme i pristup

12. Prednosti

Praktične:

1. Opseg

- ▶ Može se učiniti više s manje sredstava.

2. Višestruki "uvidi"

- ▶ Imati više aktera otvara mogućnost da se vidi što se inače ne bi vidjelo
 - Ali! To se ne smatra uvijek pozitivnim, već i ometajućim faktorom.

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



12.1. Prednosti

Društvene

1. Izgradnja odnosa sa (među) sudionicima
2. Sudjelovanje je samo po sebi pozitivno
 - ▶ Mobiliziranje
 - ▶ Gradi vlasništvo i povjerenje
3. Olakšava implementaciju
 - ▶ Ciljevi istraživača su otkriti može li se/treba li se "problem" poboljšati
 - ▶ Novo znanje (ne uvijek) dovodi do novog djelovanja
 - ▶ Aktivno sudjelovanje može promicati i olakšati provedbu
4. Održava znanje i mobilizaciju

13. Znanost zajednice i poduzetništvo zajednice

- I. Učinkovitost resursa
- II. Lokaliziranje postojećih resursa
- III. Izvedba – nova upotreba naših resursa (npr. Vaše računalo)
- IV. Razvoj lokalnih kružnih procesa
- V. Više fokusa na (korištenje) lokalnih resursa

Dakle: velika je vrijednost korištenja znanosti zajednice u postavljanju temelja za poduzetništvo zajednice.

14. Zašto bismo trebali jačati lokalnu bazu?

Vidi gore (prednosti građanske znanosti-znanosti zajednice)

Do sada česta greška:

Vjerujte vanjskoj stručnosti radije nego lokalnom iskustvenom znanju
(...djeluj lokalno...)

Zašto?

- ▶ Nedostatak povjerenja? (!u oba smjera!)
- ▶ Pozitivistički pristupi prema
 - ▶ prirodi
 - ▶ ljudima
 - ▶ društvu

Pozitivizam – instrumentalizam – promatrajte ga kao stroj (ispravan unos vraća željeni rezultat)

15. Što je potrebno? Istraživanje SA, umjesto NA ljudima

Izraženiji holistički pristup

Zašto?

Zato što istraživači često

- ▶ Ne prepoznaju inherentne vrijednosti ljudi
- ▶ Objektivizacija
 - ▶ Ne pronalaze sve (često gledaju gdje vide upaljeno svjetlo...)
 - ▶ Većina metoda ispitivanja orijentirana je na pozitivističko istraživanje
 - ▶ žele potvrditi (nominalno odbaciti) hipotezu

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



9. KAKO PRENOSIMO SVOJE IDEJE?

Rhys Evans, Jelena-Gordana Zloić

Jednom kada ste osmislili lokalnu akciju ili projekt, odnosno poslovnu ideju, morate je prenijeti drugima jer ne možemo sve učiniti sami. Iako kroz jednu prezentaciju nećete imati dovoljno vremena za izgradnju povjerenja s publikom, dobrim odabirom informacija i načinom na koji ćete ih predstaviti možete učiniti važnu razliku. Upamtite, prezentacija je *nastup!* Razmislite, komu se obraćate, tko vam je publika?

9.1. KISS princip ili Princip jednostavnosti

KISS Principle (Keep It Simple, Stupid) ili "Princip jednostavnosti" je načelo koje potiče na to da stvari trebaju biti jednostavne, razumljive i jasne. Ovo načelo naglašava važnost izbjegavanja nepotrebnih složenosti ili komplikacija u dizajnu, rješenjima ili procesima. Umjesto toga, preporučuje se zadržavanje stvari jednostavnima kako bi ih korisnici ili sudionici lakše razumjeli i koristili.

Pojam se često koristi u području dizajna, promocije, inženjeringa, programiranja i općenito u svim situacijama gdje se traži učinkovito rješenje koje je lako primjenjivo. Ideja je smanjiti nepotrebne elemente koji bi mogli otežati razumijevanje ili korištenje nečega, čime se poboljšava opća učinkovitost i korisničko iskustvo.

Primjer primjene "KISS principa" u kontekstu dizajna web stranice:

Umjesto stvaranja web stranice s previše informacija, šarenim dizajnom i suvišnim funkcijama, primjenom "KISS principa" web stranica bi bila jednostavna i korisna. Na primjer, glavna stranica bi sadržavala samo ključne informacije, jasno organizirane i lako dostupne. Koristila bi se minimalna paleta boja i jednostavan raspored elemenata kako bi se smanjilo vrijeme potrebno za pronalazak ključne informacije.

Dodatno, navigacija bi bila jednostavna i intuitivna, omogućavajući posjetiteljima lako kretanje kroz stranicu. Umjesto da se dodaju suvišne značajke koje bi mogle zbuniti korisnike, fokus bi bio na pružanju važnih informacija na jasan i jednostavan način.

Ukratko, "KISS princip" u ovom kontekstu potiče na stvaranje web stranice koja je čista, jasna i lako razumljiva za posjetitelje, bez nepotrebnih komplikacija koje bi mogle otežati njihovo iskustvo.

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



9.2. Preporuke za izradu prezentacija

Jasna struktura prezentacije: Organizirajte svoju prezentaciju logički. Počnite s uvodom, istaknite problem koji rješavate, predstavite svoje rješenje, naglasite prednosti i završite s pozivom na akciju.

Fokus na ključne poruke: Identificirajte najvažnije informacije koje želite prenijeti i usredotočite se na njih. Ne pokušavajte prenijeti previše informacija u kratkom vremenskom periodu. Preporučamo najviše do tri ključne poruke.

Efektivan uvod: Započnite s uvodom koji će privući pažnju publike. Može to biti zanimljiva činjenica, pitanje ili priča koja povezuje publiku s vašim projektom.

Vizualna podrška: Koristite jednostavne, ali učinkovite vizuale kako biste ilustrirali ključne točke. Grafikoni, slike i infografike mogu pomoći u jasnom prikazu informacija.

Upamtite, prodajete ideju, sebe i u našem slučaju, svoj mali poduzetnički pothvat! Ove preporuku vrijede bez obzira radi li se o istraživanju, poduzeću, utjecaju na javne politike ili drugim sličnim pothvatima. Bez obzira na krajnji cilj, trebat ćete se pojaviti pred drugim ljudima i uvjeriti ih da na neki način podrže vašu ideju.

Ako koristite softver za prezentacije (npr. Powerpoint, Prezi, Google Slides, Canva) zapamtite:

- ▶ Najviše šest redaka/točaka na slajdu
- ▶ Koristite grafiku, uključujući slike u pozadini, osobito one relevantne.
- ▶ Pojednostavite jezik
- ▶ Ponudite publici druge informacije od onih koje govorite
- ▶ Pažljivo koristite 'animaciju'!

Neka ne bude previše "razigrana"!

Koristite različite vrste u jednoj prezentaciji

Koristite animaciju samo za naglašavanje!

- ▶ Ugradite video
- ▶ Ako koristite dugačke citate:
Podijelite ih na dva ili više slajdova
Pročitajte ih naglas
Zatim pojasnite zašto ste koristili taj konkretan citat i zašto vam je važna poruka koju prenosi

Alati za izradu prezentacija su brojni, a izbor alata ovisi o vašim potrebama, preferencijama i razini iskustva. Svaki od alata koje navodimo u nastavku ima svoje prednosti, pa preporučujemo isprobavanje nekoliko kako biste pronašli onaj koji najbolje odgovara vašem stilu i potrebama.

- ▶ **Microsoft PowerPoint:** Klasičan i široko korišten alat za izradu prezentacija. Nudi raznovrsne opcije oblikovanja i funkcija.
- ▶ **Google Slides:** Online alat od Google-a koji omogućuje suradničko uređivanje i pristup prezentacijama putem internetskog preglednika.
- ▶ **Keynote:** Apple-ov alat za izradu prezentacija, posebno popularan među korisnicima Mac uređaja.

Sadržaj

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

9. _____

10. _____



- ▶ **Prezi:** Iznimno dinamičan alat koji koristi zoom i rotaciju za stvaranje nekonvencionalnih prezentacija.
- ▶ **Canva:** Više od alata za prezentacije, Canva je platforma za dizajn koja nudi i jednostavne alate za izradu prezentacija.
- ▶ **Slidebean:** Ovaj alat koristi umjetnu inteligenciju kako bi vam pomogao brže stvarati profesionalno oblikovane prezentacije.
- ▶ **Haiku Deck:** Fokusira se na minimalistički dizajn i omogućuje brzo stvaranje vizualno atraktivnih prezentacija.
- ▶ **Powtoon:** Ako želite animirane prezentacije, Powtoon pruža alate za stvaranje animacija i dinamičnih slajdova.
- ▶ **Zoho Show:** Dio Zoho-ovog paketa alata za suradnju, Zoho Show omogućuje izradu prezentacija i suradnju u stvarnom vremenu.
- ▶ **Visme:** Alat za stvaranje vizualno privlačnih prezentacija, infografika i drugih grafičkih sadržaja.

9.3. Preporuke za predstavljanje ideje uživo

Predstavljanje (projektne) ideje uživo pred potencijalnim donatorima, suradnicima ili kupcima zahtijeva pažljivo planiranje i uvježbavanje. Evo nekoliko ključnih preporuka za uspješno predstavljanje:

Govor tijela: Govor vašeg tijela tijekom prezentacije ima važnu ulogu. Održavajte kontakt očima, pokažite entuzijazam i povremeno koristite geste kako biste naglasili važne točke. Pazite na držanje tijela.

Umjereno kretanje: Umjereno kretanje po prostoriji može dodati dinamiku vašoj prezentaciji, ali nemojte se kretati neprestano. Kretanje treba podržavati vašu priču, ne odvracati pažnju.

Jasna komunikacija vrijednosti: Naglasite vrijednost vašeg projekta/proizvoda/ideje. Zašto je vaša ideja važna? Kako će podrška publike kojoj se obraćate podržati postizanje ciljeva?

Prilagođavanje publici: Razmislite o publici kojoj se obraćate i prilagodite svoj jezik, ton i stil prezentacije prema njihovim interesima i razumijevanju.

Vježbajte pred ogledalom ili pred prijateljima: Pripremite se unaprijed i vježbajte pred ogledalom ili prijateljima kako biste osjetili ritam prezentacije i dobili povratne informacije.

Vrijeme: Držite se vremenskog ograničenja. Ako imate samo tri minute, budite sigurni da ste usredotočeni na ključne poruke i da ne prelazite predviđeno vrijeme.

Nemojte

- ▶ Stajati na istom mjestu cijelo vrijeme
- ▶ Monotono čitati svoje slajdove
- ▶ Gledati ekran s prezentacijom iza sebe
- ▶ Davati publici prevelike količine informacija

Ne zaboravite, i ova vještina kao i mnoge druge se razvija ponavljanjem.

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



10.DAVANJE I PRIMANJE POVRATNE INFORMACIJE

Umjetnost feedbacka

Rhys Evans

Preporuke za trenere i trenerice

1. Želiš li moj feedback?

Povratne informacije pomažu u:

- ▶ Utvrđivanju učinkovitosti rada ali i povećanju povjerenja i samopouzdanja u vlastiti rad
- ▶ Identifikaciji poboljšanja vlastitog rada
- ▶ Postavljanju fokusa za buduće akcije

Povratne informacije trebaju biti konstruktivne. Moraju se moći analizirati s ciljem poboljšanja komunikacije s publikom/sudionicima edukacija ili članovima skupine u kojoj se provodi neki oblik rada sa zajednicom.

2. Konstruktivne povratne informacije

Karakteristike konstruktivne povratne informacije:

- ▶ Ona je **konkretna**, nije općenita. Općenite povratne informacije mogu zbuniti primatelja informacije i tako smanjiti mogućnost poboljšanja tj. utjecaja na poboljšanje rada.
- ▶ Ona je **deskriptivna/doslovna** jer izbjegava korištenje izraza koji osuđuju, kao što su "dobro" ili "loše".
- ▶ Ona je **bihevioralna** jer se odnosi na ono što osoba radi, a ne na sugeriranje razloga za nečije postupke.
- ▶ Ona je **uravnotežena** jer daje pozitivne povratne informacije i prijedloge za razvoj.
- ▶ Pruža količinu informacija kojima se može upravljati, bez preopterećenja.
- ▶ **Promjenjiva**, utoliko što je usmjerena prema ponašanju koje primatelj može promijeniti.
- ▶ **Tražena**, a ne nametnuta. Povratna informacija je često najkorisnija kada primatelj ima pitanje na koje promatrači mogu odgovoriti.
- ▶ **Pravovremena**, jer se izvodi kada je sudjelovanje u procesu „svježe“ za sudionike.
- ▶ **Provjerena** kako bi se osigurala jasna komunikacija.

3. Smjernice za davanje povratnih informacija

- ▶ Prvo se usredotočite na pozitivno
- ▶ Osvrnite se na ono što osoba radi, a ne na karakteristike osobe
- ▶ Osvrnite se na ono što ste primijetili ili osjetili, a ne ono što mislite da se dogodilo
- ▶ Koristite "više" ili "manje", a ne osuđujuće izraze kao što su "dobro" ili "loše",
- ▶ Razmislite o vrijednosti koju će povratna informacija imati za osobu koja je prima
- ▶ Budite iskreni i uzmite u obzir sve točke gledišta
- ▶ Često je korisno u početku iznijeti sve povratne informacije, a zatim krenuti s razjašnjavanjem značenja
- ▶ Rangirajte informacije prema važnosti

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



4. Načela primanja povratnih informacija

- ▶ Uspostavite kontakt očima s onim tko vam daje povratnu informaciju
- ▶ U početku prihvatite sve povratne informacije
- ▶ 'Parafrazirajte' ono što čujete
- ▶ Pitajte za detalje ako je nejasno
- ▶ Dajte iskrene, iskustvene odgovore
- ▶ Usredotočite se na pozitivno
- ▶ Odvojite svoje osjećaje od sadržaja
- ▶ Izbjegavajte pokušaje ponavljanja lekcije kao odgovora na povratnu informaciju

5. Pisane povratne informacije

Pisane povratne informacije ne pružaju samo voditelju korisne informacije za poboljšanje procesa, već sudioniku daju dovoljno vremena za razmišljanje o *feedbacku* prije nego što svoje odgovore podijele s publikom.

Usmena vs. pisana povratna informacija

Usmena povratna informacija je trenutna:

ona je najsvježija i najbolja u smislu suočavanja s dojmovima – uredu je reći "nešto nije bilo dobro, ali još nisam shvatio/la što je to".

Usmena povratna informacija nosi sa sobom određene rizike:

može povrijediti osjećaje ako nije dobro prenesena. Jednom izgovorene riječi, iako se mogu povući, često ostavljaju loš osjećaj za primatelja povratne informacije.

Pisana povratna informacija daje više vremena za razmatranje:

može se točno shvatiti što se događa te može biti vrlo specifična i konstruktivna

Rizici s pisanim povratnim informacijama:

lekciju možemo 'rekonstruirati' drugačije nego kako je zapravo bila.

Feedback

Zapamtite,

- ▶ Budite pozitivni (u detaljima) kao i konstruktivno kritični
- ▶ Ako nešto ne kažete neće se ni saznati
- ▶ Koristite «JA-TI» poruke tj. «Osjećao/la sam se kao.....»
- ▶ Kada primete povratne informacije, budite otvoreni i nemojte odgovarati obrambeno

Na ovakav način svi zajedno možemo poboljšati svoje komunikacijske vještine!

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____



Dodatni izvori

Bryden , John, K. Hart. (2001) *DORA: Dinamika ruralnih područja. Međunarodna usporedba, projekt EU koji uključuje Njemačku, Grčku, Škotsku i Švedsku.* Arkleton centar za istraživanje ruralnog razvoja, Sveučilište Aberdeen, UK .

Coleman, J. (1988.), " Društveni kapital u stvaranju ljudskog kapitala " *American Journal of Sociology* 94, str. 95-120.

Smjernice DFID- ovog pristupa održivom životu. *Sredstva za život Spojiti*

(http://www.livelihoods.org/info/info_guidancesheets.html pristupano 14. veljače 2006.)

Forum za budućnost (2004.) *Učiniti korištenje zemljišta održivim* . Forum za budućnost: London.

Forum za budućnost (2006.) <http://www.forumforthefuture.org.uk>

Kretzmann , J. & McKnight, J. (1993). *Izgradnja zajednica iznutra prema van* . Chicago, IL: ACTA publikacije

Mathie , A & G. Cunningham. (2002) *Od klijenata do građana: Razvoj zajednice temeljen na imovini kao strategija za razvoj zajednice* . Međunarodni institut Coady : Sveučilište St. Francis Xavier, Kanada.

Mathie A & G. Cunningham (2003) *Tko pokreće razvoj? Razmišljanja o transformativnom potencijalu zajednice temeljene na imovini*

Razvoj Međunarodni institut Coady : Sveučilište St. Francis Xavier, Kanada .

Ray, Christopher, 2001: *Ekonomije kulture.* Newcastle: CRE Press.

https://en.wikipedia.org/wiki/Collaborative_consumption

Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____





Sadržaj

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____